

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ב

רשימה קודמת:

אסיא צ"ז-צ"ח (כרך כ"ה, חוב' א-ב), אייר תשע"ה, עמ' 155-204

תוכן הפרקים

38 - 1	א. תפילין, תפילה, ברכות
106 - 39	ב. שבת
148 - 107	ג. מועדים
187 - 149	ד. איסור וטהרה
217 - 188	ה. נדרים, צדקה, מילה
268 - 218	ו. רפואה, השתלות
338 - 269	ז. נשים, הפריות
369 - 339	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. אבני דרך ג-ה
2. אבני ישפה ח
3. אור יציב א
4. אור ישראל סד
5. אור תורה תקלז
6. אז תשכיל
7. אחימלך הכהן
8. איש ימיני א-ג
9. אמונת עתיך 93-96
10. אסיא צא-צב
11. ארחות 63
12. ארחותיך למדני א
13. אשל אברהם א
14. בארו של אברהם א-ב
15. ביכורי אברהם ב
16. בית אהרן וישראל קנו-קסא
17. בית שלמה או"ח א-ב
18. הברכה ח
19. ברכת יהודה ד
20. גם אני אודך
21. דבר אברהם ט
22. דבר טוב
23. דברי בניהו יט
24. דברי ריבות
25. דברי שיר א
26. דברי שלום ח
27. דן דיין א
28. ויאמר שמואל יג, יד
29. ויאסוף שלמה, ויחל שלמה
30. וישב הים ג
31. חבל נחלתו יב
32. חקרי הלכות א-ב
33. ישורון כו
34. ישא יוסף או"ח ג
35. ישיב יצחק כט-לא
36. הישר והטוב יב
37. המאור תמו
38. מאמר מרדכי ג
39. מבקשי תורה נד
40. מגדל צופים ד-ו
41. מהר"י לבית הלוי
42. מוריה שסט-שעב
43. מכון להוראה ג
44. מנחת דבשי א
45. מנחת משה א
46. מעט דבש ב, ג
47. מעיל שמואל
- הרב אלחנן נפתלי פרינץ, בית שמש
- הרב חיים ישראל פסח פיינהנדלר, ירושלים
- קהילות שפע חיים דחסידי צאנז, ברוקלין
- קובץ לעניני הלכה ומנהג, מאנסי
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- הרב אהרן זילברשטיין, ברוקלין
- הרב נסים הכהן, שרשרת בנגב
- הרב יחיא יצחק הלוי, צנעא בתימן
- מכון התורה והארץ, אשקלון
- מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
- המועצה הדתית, חיפה
- מונחי, קרית ספר
- קרן זכור לאברהם, ויליאמסבורג
- הרב אברהם פנחס שטרית, פתח תקוה
- הרב אברהם ישראל חורי, ירושלים
- מוסדות סטולין קרלין, ירושלים
- הרב שלמה דרימר, סקאלא
- קובץ תורני לחדו"ת וביורוי הלכה, ירושלים
- הרב יהודה ברכה, ירושלים
- הרב גמליאל רבינוביץ, בני ברק
- מוסדות יד אברהם פלאגי, ירושלים
- הרב דוד אייכנשטיין, ברוקלין
- הרב בניהו דיין, ירושלים
- הרב יצחק אדרכי, שלוניקי
- הרב רפאל יוסף דרש, מודיעין עילית
- הרב שלום יצחק מזרחי, ירושלים
- הרב נסים דיין, בני ברק
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- הרב שלמה אצבאן, דבדו במרוקו
- הרב יעקב משה הלל, ירושלים
- הרב יעקב אפשטיין, שומריה
- הרב יחיאל נתן בוכמן-שוימר, לונדון
- מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
- הרב יוסף יקותיאל אפרתי, ירושלים
- הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
- בית הוראה המרכזי לדיני ממונות, ירושלים
- הרב יעקב אמסעל, מאנסי
- הרב מרדכי אליהו, ירושלים
- אגודת שלמי אליעזר, ביתר עילית
- הרב גדליהו אקסלרוד, חיפה
- הרב יעקב לבית הלוי, ונציה
- הוצאת מוריה, ירושלים
- קהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא, ירושלים
- הרב ישכר דובר שוורץ, אנטוורפן
- הרב משה אליקים ברעיה הלברשטם, אנטוורפן
- הרב דוד בן יצחק, ירושלים
- הרב שמואל אהרן יודלביץ, ירושלים

- הרב עובדיה יוסף טולידנו, ירושלים
הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן, בארא פארק
הרב יוסף ליברמן, ירושלים
ישיבת נזר התורה, ירושלים
הרב שלמה א. גליקסברג, ירושלים
הרב אברהם אבן טואה, אלג'יר
ישיבת שמחת יום טוב, תל אביב
מוסד הרב קוק, ירושלים
בית המדרש שערי תורה, בית שמש
מוסדות תורה ויראה, ירושלים
כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
הרב יוסף רוזין, דוינסק
הרב יוסף שלום אלישיב, ירושלים
הרב אברהם יהודה שורץ, ברגסו ומאד
מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
מוסדות קאליב, ירושלים
הרב יוסף קצבי, קושטא
הרב רן יחזקאל ישראלי, ירושלים
הרב צבי רייזמן, לוס אנג'לס
הרב שלמה חי פרוזן, בני ברק
הרב ישראל גרינברג, אלעד
הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר, מרגרטן
הרב שמואל די מדינה, שלוניקי
בית ועד לתורה, גבעת שמואל
הרב בן ציון בלוס, סארוואש וב' אויפלו בהונגריה
הרב אליהו לוי, ירושלים
בית הוראה מערב בני ברק
הרב חיים רוטר, אלעד
מכון מש"ה, קרית אונו
בית אלחנן דב, ירושלים
מכון צומת, אלון שבות
הרב אברהם יהודה ליב פעסין, מאנסי
המכון למצוות התלויות בארץ, בית עזריאל
כוללי תפארת ירושלים, ובית שמש
מרכז רבני אירופה, בריסל
הרב אביגדור נבנצל, ירושלים
48. משיב משפט א
49. משיב נבונים ג
50. משנת יוסף ט, י
51. נזר התורה כג
52. ניצני ארץ
53. נפך
52. נר יום טוב יח
55. סיני קמג, קמד
56. עז ואורה ט
57. העמק עז
58. פעמי יעקב עז-עז
59. צפנת פענח החדש ב
60. קובץ תשובות ד
61. קול אריה
62. קול התורה עג
63. קול מנחם-אהל ברכה א
64. רב יוסף
65. רוני ושמחי א-ב
66. רץ כצבי-שבת
67. שבת מנוחה
68. שובה ישראל ב
69. שו"ת מהריא"ץ
70. שו"ת מהרשד"ם א-ג
71. שנים יחידיו
72. שיבת ציון
73. שמחת אליהו א
74. שערי הוראה טו
75. שערי חיים ב
76. שערי צדק יב
77. תבונות ארי ד
78. תחומין לב
79. תמורת איל
80. תבונות שדה 100
81. תפארת יב
82. תפארת אירופה ד
83. תשובות אביגדר הלוי או"ח

מפתח השמות

- אבא שאול, ר' בן ציון 88
אבן טואה, ר' אברהם 158, 354
אברג'יל, ר' אליהו 233
אברהם, ר' מיכאל 289
אברמן, אליהו ישראל 238
אדרבי, ר' יצחק 329
אהלבוים, ר' נח אייזיק 184
אזריבך, ר' שלמה זלמן 34, 48
אולמן, ר' אברהם יצחק 205
אונסדורפר, ר' יונה 69
- אייזנשטיין, ר' משה אורי 284
אייכנשטיין, ר' דוד 170
אליהו, ר' מרדכי 65, 155, 181, 242,
369, 333, 269
אלישיב, ר' יוסף שלום 6, 56, 90, 94,
125, 129, 237, 260, 276, 304,
305
אנק, דוד 100
אסחייק, יחזקאל 219

- דיין, ר' נסים 82, 134
 דינר, ר' יהודה אריה 147
 דרימר, ר' שלמה 4, 14
 הדאיה, ר' עבדיה 293
 הכהן, ר' יהודה 323
 הלברשטם, ר' משה 238
 הלברשטם, ר' משה אליקים בריעה 10, 74, 51, 43, 29
 הלוי, ר' יחיא יצחק 54
 הלוי, ר' משה 107
 הלוי, ר' שלום יצחק 253
 הלל, ר' יעקב משה 224
 הלפרין, ר' מרדכי 182, 218, 229
 וזנר, ר' שמואל 20, 179, 256, 276, 284
 וונדר, ר' מאיר 223
 ויגודה, מיכאל 287, 346, 358
 וידאל, ר' חיים 359
 וידר, ר' יחיאל 143
 ויינברגר, ר' יהושע אהרן צבי 163, 174, 189, 215, 303
 וייס, ר' אשר זליג 169, 284
 וייס, ר' יצחק יעקב 78
 וייצמן, ר' גדעון 297
 ולדמן, אריה 203
 ולדמן, ר' שמעון משה 81
 וסטרייך, אבישלום 310
 זורגר, ר' משה זאב 114
 זילברשטיין, ר' אהרן 173
 זילברשטיין, ר' יצחק 106, 112, 138, 139, 195, 220
 זנר, ר' יום טוב 34, 108
 חיימוב, ר' אלעזר 348
 טאוב, ר' מנחם מנדל 13
 טובול, ר' יחיה 280
 טולידנו, ר' עובדיה יוסף 169, 183, 273, 313, 340
 יגל, שמחה 246
 יודלביץ, ר' שמואל אהרן 262, 270
 יוסף, ר' יצחק 35
 יוסף, ר' עובדיה 172, 273
 ישראל, ר' רן יחזקאל 22, 30, 35, 71, 88, 99, 123, 147, 160, 164, 166, 172, 228, 268, 308, 365
 כהן, ר' דוד חי 247
 כהן, ר' יעקב 186
 כהן, ר' ירמיה מנחם 42
 כהן, ר' עזריאל 190
 אפרתי, ר' יוסף יקותיאל 6, 24, 94, 124, 140
 אפשטיין, ר' יעקב 120, 236, 267
 אצבאן, ר' שלמה 119, 265, 301, 323, 327, 342
 אקסלרוד, ר' גדליה 15, 27, 58, 76, 87, 95, 104, 115, 136, 156, 161, 165, 200, 241, 263, 279, 291, 298, 337, 364
 אריאל, ר' יעקב 53, 236
 ארנרייך, ר' יואל 86
 אשכנזי, ר' יהושע 83
 בוארון, ר' אהרן 217
 בוארון, ר' ציון 273
 בוכמן-שוימר, ר' יחיאל נתן 8, 55, 72
 בוכריין, ר' קניאל 75
 בוקס, אנדריאס 61
 בורשטיין, ר' מנחם 180, 296
 בלוי, ר' פנחס זליג 33
 בלום, ר' בן ציון 187
 בן יצחק, ר' דוד 21, 144, 196
 בן פורת, ר' אליעזר 300
 בן צבי, ר' ירון 310
 בקשי דורון, ר' אליהו 18
 ברזיל, ר' דוד 357
 ברזיל, ר' יעקב 91
 ברכה, ר' יהודה 168, 292, 299, 314, 334
 ברששת, משה אברהם 222
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 169
 גולדמינץ, ר' אברהם יעקב 238
 גולדמן, ר' גבריאל 180
 גיאת, ר' מנחם 122
 גיליס, דוד 61
 גליקמן, ר' ישראל 287
 גליקסברג, ר' שלמה א 100, 153, 191, 208
 גלרנטר, ר' מנחם מנדל 25
 גנזל, טובה 177
 גרין, יוסי 271
 גרין, מלי 246
 גרינברגר, ר' ישראל 36, 45, 70, 73, 93, 97, 133, 213, 232
 גשטטר, ר' נתן 198, 240
 דדש, ר' רפאל יוסף 149, 150
 דוד, ר' בנימין 288
 דוד, ר' שמואל 216
 דייטש, ר' מתתיהו 258
 דיין, ר' בניהו 7, 16, 96, 307

- 128, 145, 197, 206, 249, 311, 317, 360, 321
 צימרמן, דינה 177
 קטן, חנה 244
 קליימן, פסח 300
 קליינמן, יוסף 140
 קלמן, תרצה 177
 קפלושניק, ר' יצחק 67
 קצבי, ר' יוסף 212
 קרליץ, ר' נסים 276
 רוזין, ר' יוסף 151, 330
 רוזן, ר' ישראל 53, 66
 רוט, ר' אליעזר 198
 רוטר, ר' חיים 62, 167, 207, 227, 276
 רויטנברג, ר' מיכאל שאול 356
 רזיאל, ר' יונתן 204
 ריביאט, ר' דוד שמואל 98
 רייזמן, ר' צבי 48, 49, 235, 256
 רלב"ג, ר' מרדכי 277
 שאר ישוב, ר' אברהם 56
 שבררון, ר' מאיר 357
 שגב, ר' ליאור 175
 שוימר ראה לפי: בוכמן
 שולביץ, ר' אברהם ישעיה 125
 שוסהיים, אליהו 296
 שורץ, ר' אברהם יהודה 188, 335
 שורץ, ר' יחזקאל אהרן 135
 שורץ, ר' ישכר דובר 20, 42, 78
 שטיינברג, אברהם 275
 שטיינמן, ר' נחמן יחיאל מיכל 40, 52, 113, 142, 146, 193, 211, 225, 234, 282, 285, 294, 295, 312, 350, 352, 362, 368
 שטרית, ר' אברהם פנחס 159, 192
 שטרן, ר' רפאל 355
 שטרן, ר' שלמה 5
 שטרנבוך, ר' משה 84, 229, 251, 252
 שיפר, ר' חיים יעקב 125
 שכטר, ר' יצחק שמואל 23, 39, 41, 68, 130, 210, 214, 243, 255, 257, 261, 281, 283, 302, 306, 315, 319, 320, 336, 343, 349, 361
 שלזינגר, ר' אליהו 202
 שניבלג, ר' שרגא פייביש 43
 שניידר, ר' אבשלום 33
 שנשנסקי, דניאל 66
- כהן, ר' שמואל 57
 כץ, ר' אריה 105, 176, 271, 272, 274, 286
 כץ, ישראל 309
 לביא, אליהו 353
 ליאור, ר' דב 53
 ליברמן, ר' אהרן 92
 ליברמן, ר' יוסף 2, 12, 19, 26, 32, 37, 44, 46, 59, 64, 85, 111, 116, 126, 131, 132, 137-139, 148, 162, 201, 202, 226, 250, 254, 259, 366
 לייזר, ר' שלמה 141
 ליפשיץ, ר' אברהם 118, 199
 ליפשיץ, ר' יוסף יצחק 61
 לנדא, ר' מנחם מנדל חיים 264
 מדינה, ר' שמואל די 318, 322, 324, 338, 339, 341, 345, 347
 מונחי 31, 127, 185
 מור, פנינה 93
 מושקוביץ, ר' אברהם ב 117
 מזרחי, ר' שלום יצחק 344
 מלבר, ר' יצחק אברהם 171
 מרקוביץ, ר' צבי 316
 נבנצל, ר' אביגדור 50
 נויברט, ר' יהושע 66
 סולובייצק, ר' יצחק זאב 125
 סט, ר' יוסף 245
 סיימונס, ר' חיים 231
 סקס, ר' משה 101
 סתיו, ר' אברהם 367
 עמיחי, ר' יהודה 216
 ערוסי, ר' רצון 239
 פיינהנדר, ר' ישראל פסח 47, 63, 90, 101, 179, 194, 209, 351, 363
 פיינשטיין, ר' משה 49
 פישר, ר' ישראל יעקב 284
 פסין, ר' אברהם יהודה ליב 9, 79, 152, 154, 178, 230, 266, 290
 פרוזן, ר' שלמה חי 89, 103
 פרי, אברהם 328
 פריד, ר' עמרם 84
 פרינק, ר' אלחנן נפתלי 1, 3, 11, 17, 77, 80, 102, 109, 110, 121, 38, 28

מפתח הענינים

- ; 133 אבהות 275, 277, 281; אבלות 259, 260, 263; אבר 84, 86, 239, 240, 357; אדים 133; אוזניים 15, 80, 131; אוטובוס 197; אוטיסט 165; אולטרה סאונד 261; אולם 350; אונס 23; אזכרות 169, 330; איטר 7-3, 13, 29, 143-145; איידס 299; אימוץ 269, 310; אימפוטנט 208; אינהלציה 88; אינפוזיה 28, 140, 141; אינקובטור 260; אלצהיימר 18, 116, 139, 192, 193; אמבולנס 65; אמן 16; אנדרווגינוס 232; אף 78, 79; אפוטרופוס 343; אפרת 296; אצבע 240; ארבע כוסות 112, 113; אשך 235, 236.
- בהמות 149, 150, 301; ביבליוגרפיה 223; ביוץ 101; ביציות 369; ביקור חולים 50, 146, 242, 243; בישול נכרים 158, 159; בית חולים 39, 41, 43, 44, 74, 152, 164, 209, 210, 256-260; בית כנסת 13, 26, 257; בכור 215; בכורות 13, 111; בעלי חיים 367; בריאות 219; ברכות 27-38; ברכת המזון 29, 30; בתולים 181, 323.
- גב 123; גבורת אנשים 51, 327-325; גולגולת 264; גוסס 250, 315; גופה 263; גט 303, 333-337; גידם 8, 9, 38, 324; גיינג'י 274; גירוד 76; גירושין 325-334; גלוטן 317; גלולות 180; גניקולוגיה 248; גרות 207, 208.
- דוד חימום 69; דילול 369; דירה 320; דלקת ריאות 62, 226; דם 174-176, 179, 182, 187, 238.
- הבדלה 48, 49, 125; הגומל 13, 33-37; הדלקת הנרות 43-45; הוצאה 51, 52; הורים 191-195; החלמה 321; הכאה 195; המתה 367; הנדסה גנטית 216, 217; הנשמה 234, 254; הסתכלות 175; הפלות 212, 213, 368; הפריה מלאכותית 270-288; הצלה 32, 90, 91; הקאה 13, 28, 115; הרגשה 173; הרדמה 203; הריון 246, 364; השתלות 235-237, 241; התעכלות 268; התעמלות 89, 96; התקן 172.
- זולין 187; ויטמינים 154; וסת 172, 173, 178, 179.
- זונדה 112; זקן 165, 167; זקנים 13, 138, 139, 181, 197, 311; זריקות 308.
- חובל 365, 366; חול המועד 50, 121; חולים 12, 19, 158, 159, 224-228; חלב 57-60; חליצה 330, 338; חלל 274; חמיו 194; חנוכה 101, 146, 147; חצוצרות 297; חציצה 184-187; חרש 14-16, 207, 303, 316, 330, 332; חשמל 44, 356.
- טבעת 184, 315, 343; טלפון 49, 52, 65, 111; טריפות 149-154.
- יולדת 36, 43, 50, 74, 81, 103-106, 361; יום טוב 94, 117-120; יום כיפור 50, 58, 74, 132-142; יחוד 310, 311; יין 30; יציגות 289; ירושה 119, 286, 339, 346.
- כאב 95; כדורים 13, 51, 79, 141, 179, 292, 295; כהנים 13, 16, 255-261; כויה 19; כוס 13, 29, 30; כותל המערבי 26; כינים 11; כלאים 216, 217; כלב 26, 302; כלה 180, 181; כסא גלגלים 101, 259; כרות שפכה 303, 305; כרית חשמלית 63, 64; כשרות 151-157; כתובה 318.
- לב 314; לב מלכה 238; לולב 8, 143-145; לחש 163; לידה 245-249; לייזר 2, 168, 169; ליל הסדר 13.
- מאבר עצמו לדעת 35, 87; מוות 251-254; מום 8, 234, 358, 359; מוקצה 56; מזגן 356; מזוזה 209-211; מזונות 319; מח עצם 229; מחיה המתים 37; מטפלת 363; מטרנה 88; מי שברך 25, 50; מילה 103, 120, 198-206; מינקת 57, 303, 306; מכירה 344; מכשיר

- טנס 105; מכשיר שמיעה 67, 68, 79, 124, 129-131, 357; מלמד 362; ממזרות 272, 273; מנין 18, 42; מניעת הריון 290-300; מס 341; מעבדות 288; מפרק 56; מצוות 14; מצות 112, 114, 115; מציצה 200, 204, 205; מקל 13; מרה 266; מרפאה 348; משאבה 60, 61; משחה 45, 94, 98-100; משטרה 195; משלוח מנות 148; משפחה 92, 93; משקפים 13, 121, 123, 357, 360.
- גדה 129, 170-183, 308; נדרים 188, 189; נופש 42; נחם 127; נטילת ידיים 1, 2, 13, 126; ניתוח 150, 365; ניתוח קיסרי 40, 120; ניתוחי מתים 237, 262; נכרים 13, 54, 74, 90, 164, 215; נמק 227; נסיעה 92; נשיאת כפים 24; נשים 233, 244, 269-339.
- סוכרת 13, 61, 113, 140; סומא 26, 84, 128, 183, 187, 196, 241; סחרחורת 22; סטודנט 255; סטיות 222; סירוס 215, 232, 297, 300-302; ספירת העומר 116; ספק 6; סת"ם 4.
- עבודה זרה 163; עגבניות 71; עגלת נכים 53; עובר 142, 368, 369; עור 76, 100, 157; עינים 77; עישון 13, 21, 117, 118, 122, 160-162; עצבים 331, 350; עקריות 177; ערב 347; ערכאות 340.
- פג 214; פדיון הבן 212-214; פדיון נפש 224; פדיקור 307; פה 110; פונדקאית 278-280; פוריות 222; פטריה 156; פיטורין 364; פיקוח נפש 82; פנויה 283; פנים 70, 168; פסח 107-115; פסיכולוג 351; פצוע דכה 304, 305; פרד 301, 342; פריעה 198; פריקנסון 24.
- צביעה 70, 166, 167; צהבת 102, 200-202; צוואה 323, 345, 347, 349; צולע 17; צום גדליה 132; צופר 91; ציפורניים 73-75; צמר גפן 80.
- קבורה 119, 266, 267; קול אשה 312; קטן 1, 34, 62, 88, 89, 205, 358, 359; קידוש 46-48; קידושין 313-315; קימה 196, 197; קינוח 3; קעקע 169, 365; קריאת התורה 25; קרנית 241.
- רגל 84, 265, 338; רופאים 41, 55, 135, 137, 220, 308, 309, 332, 340, 341, 352, 353; רחם 174, 176, 300; רחיצה 192; ריפוי 321, 322; רפואה 33, 81, 164, 171, 218-243; רפלוקסולוגיה 96; רקמות 277; רשלנות 340.
- שבת 39-107; שהחיינו 206; שואל 342; שוטה 328-330, 337, 339, 343, 344; שופר 97, 124, 128-131; שותפים 354, 355; שחיטה 187; שחלות 278, 298; שיבוט 275; שיניים 47, 51, 72, 74, 97, 110, 186, 187, 191; שיתוק 10, 333; שכחה 227; שכיב מרע 349; שכנים 348, 356; שכר 55; שליח 182, 267; שליח ציבור 13, 15-17; שמאל 187; שמות 335, 336; שמן 147; שמן דגים 156; שמן זית 27; שערות 2, 166-168; שופרות 170, 204; שריטה 366; שתל קוכלרי 68, 130; שתן 20.
- תאומי סיאם 230, 231; תהילים 228; תור 352, 353; תורה 190; תורם 237-239; תחבושת 13; תנור 63; תסמונת 206; תענית 110, 111, 115, 188, 189, 362; תפילה 19-23; תפילין 4-13; תפילת הדרך 32; תפרים 170, 185; תרופות 1, 31, 51, 85, 86, 94, 95, 107-109, 153, 155, 225; תרנגולים 151; תשעה באב 123-127.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נתינת תרופה לקטן בליה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. שו"ת **אבני דרך**, ח"ג, סי' ז, 36-32.
2. קטן מתחת לגיל שש אינו צריך ליטול ידיו לפני לקיחת התרופה. בס"ח, ה, 37, הורה שאין צורך ליטול ידיים אחרי שתורם דם, אך כדאי להחמיר כשאין קושי.
נטילת ידיים אחרי הסרת שערות במכונה. הרב יוסף ליברמן. שו"ת **משנת יוסף**, ח"ט, סי' ה, עמ' יח.
3. אשה העובדת בתחיבת מחט לשורש השער להוציאו, אם זה במקומות בודדים ולא צפופים אינה צריכה נטילת ידיים. בס"ח קלד עמ' קצו השיב על עקירת שער על ידי לייזר בימים האסורים בתספורת.
קינות לאיטר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ג, סי' ה, 28-29.
אם יכול לקנח היטב בימין כל אדם יעשה כן, ואם ישאר מלוכלך יקנח באופן שיהיה נקי.
4. איטר יד בהנחת תפילין וכתיבת סת"ם. הרב שלמה דרימר, בתר"ך. שו"ת **בית שלמה**, או"ח, ח"א, סי' ב, עמ' מ-מב.
כשעושה כל המלאכות בשמאל, יניח בימין אף כי כתיבתו בימין.
5. תמצית השיטות בדיני איטר יד. הרב שלמה שטרן. **אשל אברהם**, א, תשע"ב, מו. פרטי הדינים והשיטות בסוגים השונים של איטר.
6. תפילין לספק איטר. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"ג, סי' יב-יד, עמ' כא-כב.
7. לדעת הרב יוסף שלום אלישיב האוכל וכותב ביד שמאל מניח תפילין בימין, וחוזר להניחם על יד שמאל כשעיקר כוחו בימין מבלי לחלוץ תפילין של ראש. איטר יכתוב תפילין בימינו.
8. איטר שעושה כל מלאכתו בשמאל ורק הכתיבה בימין. הרב בנייה דיין. **דברי בנייה**, חי"ט, סי' ב, עמ' יא-יט.
יש בזה מחלוקת הפוסקים, ולדעת מרן הכתיבה עיקר ויניח בשמאל כל אדם.
9. גידם בתפילין ובלולב. הרב יחיאל נתן בוכמן-שוימר. שו"ת **חקרי הלכות**, ח"ב, סי' לג, עמ' קא-קג.
פלפול הלכתי מתש"י אם יש הבדל בין גידם, לבין נקטעה ידו לאחר מכן. בס"ח נז עמ' קפד-קפו דן בתש"ז על מומי נשים ומומי כהנים.
מי שנקטעה ידו. הרב אברהם יהודה ליב פסין. **תמורת איל**, סי' ה, עמ' כו.
10. יניח בשמאל ככתחילה, מכיון שנשאר קצת מהזרוע והתקינו לו תותבת שתהיה אצלו עיקר כעבד.
המשותק בידו הימנית. הרב משה הלברשטם. **מנחת משה**, ח"א, או"ח, סי' ב, עמ' יג-יד.
יניח תפילין על ידו הימנית המשותקת.
11. הנחת תפילין כשיש לו כינים בראשו. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ג, סי' יג, 46.
אין הכינים חציצה כשקשה להסירם.

12. תפילין של ראש שחולה אינו יכול להדקן. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' טז, עמ' כז-כח.
- יניחו לחולה תפילין אלא שלא יברך.
13. עניני רפואה והלכה. רבי מנחם מנדל טאוב. **קול מנחם-אהל ברכה**, אר"ח, ח"א.
- עמ' לא: אסור לעשן בתפילין. כו: מותר בפסוקי דזמרה לעמוד לפני זקן. כט: חולה סוכרת שקיבל התקף באמצע קריאת שמע וברכותיה יכול לברך ולאכול. לב: עדיף להסיר המשקפים כשאומר שמע ישראל. לט: אושפו בחוץ לארץ והגיע לארץ, די בברכת הגומל אחת. מד: כהן שיש לו תחבושת על ידו, יכול לישא כפיו כשאינו יכול להסירה. מט: מן הדין מותר ללומדים בבית הכנסת לעשן, אך יש להימנע כי זה מזיק לסובבים. ס: איטר יטול ידיו בימין דעלמא. עה: איטר יחזיק כוס של ברכה בימינו שהיא שמאלו של כל אדם. פא: אכל כזית והקיא או לא יברך ברכה אחרונה. צא: מחלוקת הפוסקים אם איטר יעקור רגליו אחרי שמונה עשרה ברגל שמאל. צג: מותר לשליח ציבור לגמוע ביצה חיה לפני התפילה כדי לצחצח קולו. צט: מותר להיכנס לבית הכנסת עם מקל הליכה כשצריך לכך. קמא: מותר לחולה לחצות בשבת את הכדור לשנים כשלא הכין מערב שבת. קמב: מותר ללכת בשבת עם משקפים שצבעם משתנה כשעובר מחמה לצל ולהיפך. קנה: יכול גוי לתקן משקפיו של בעל קורא כשאין בעל קורא אחר. קצא: יש להקל מספק שבכור שנולד מניתוח קיסרי לא יתענה בערב פסח. קצד: אסור לעשן בליל הסדר בשעת אמירת ההגדה.
14. נער בן עשרים שאינו שומע כראוי אך שומע ומדבר קצת. הרב שלמה דרימר, בת"ר. **בית שלמה**, אר"ח, ח"ב, סי' צה, עמ' קפט-קצג.
- אינו בכלל חרש וחייב במצוות, אבל החיוב אינו על האב משגדל.
15. שליח ציבור שכבדו אוזניו ואינו שומע. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי' ז, עמ' מב-מו.
- דעות באחרונים אם יכול להיות ש"ץ. דיני חרש בקריאת שמע ובקריאת המגילה.
16. אדם ששמיעתו לקויה במנין מצומצם של עשרה אנשים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ט, סי' יג, עמ' קא-קי.
- כשאין תשעה עונים יברך הש"ץ בקול ג' ראשונות ואחרונות, ויוכל כהן לעלות לדוכן. -בסי' יט עמ' קמ-קמד הורה לענות אמן על ברכת מי שאוכל או שותה לפני התפילה באיסור, כי יודע בו שאינו חולה.
17. חזן הצולע ברגלו. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ג, סי' כג, 68-69.
- מומים אינם פוסלים בשליח ציבור, ואם קבלוהו אין לעשות על כך מחלוקת.
18. צירוף חולה אלצהיימר למנין. הרב אליהו בקשי דורון. **תחומין**, לב, 86-89.
- החולה פטור מכל המצוות כשוטה, ואין לצרפו למנין כי אין דינו כישן.
19. חולה שאינו יכול לכסות לבו לתפילה ותפילין. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' כט, עמ' מג-מד.
- היו בחלקו העליון של גופו כויות ופצעים ואינו יכול לכסותם, יתפלל בביתו ויניח תפילין.
20. ההולך להתפלל והרגיש שמתפטף על מכנסיו. הרבנים ישכר דובר שורץ, שמואל וזנר. **מנחת דבשי**, אר"ח, ח"א, סי' כז, עמ' ס-סא.

- אם טופח על מנת להטפיה וקל לחזור לביתו יחליף את מכנסיו, ואם לא ישפוך עליהם קצת מים להטפיה.
21. עישון סיגריות לפני התפילה. הרב דוד בן יצחק. **מעט דבש**, ח"ב, או"ח, סי' ו, עמ' נג-נו.
- מעיקר הדין מותר לעשן לפני התפילה ליישב דעתו, ואין זה בכלל אכילה.
22. קיבל סחרחורת באמצע התפילה והוצרך לצאת לשתות. הרב רן יחזקאל ישראלי. שו"ת **רוני ושמחי**, ח"ב, או"ח, סי' מב, 144-145.
- יברך ברכה ראשונה, אבל ברכה אחרונה יברך אחרי התפילה.
23. השלמת תפילות לחולה ויוצא מבית האסורים שנאנסו מלהתפלל. הרב יצחק שמואל שכטר, לאדמו"ר מגור. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ט, סי' ה-ח, עמ' נז-ע.
- אינם צריכים להשלים את התפילות שהפסידו גם אם לא הרהרו אז.
24. ברכת כהנים על ידי כהן חולה פרקינסון. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"ג, סי' לב, עמ' מג-מד.
- יכול להתאמץ לברך בעירו אך לא כשנסע למקום אחר, וישא כפיו בעמידה ולא בסמיכה.
25. אמירת מי שברך לחולה בקריאת התורה. הרב מנחם מנדל גלרנטר. **פעמי יעקב**, עז-עח, תשע"ב, רכט-רלב.
- מקורות אם להזכיר את שם החולה בחולי קל, ואם לפרסם מחלתו.
26. כניסת עיור לבית הכנסת עם כלב המוליכו. הרב יוסף ליברמן, רב שמואל רבינוביץ. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' נג, עמ' עג-עה.
- רבים אוסרים, אך לכותל המערבי בודאי אין מן הראוי להרשות.
27. האוכל שמן זית לרפואה עם מעט פת כדי שלא יזק. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ו, סי' כג, עמ' עב-עד.
- מחלוקת הפוסקים אם יברך על הפת או על השמן.
28. ברכה אחרונה למי שיקיא. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ג, סי' פג, 209-208.
- אם משער שהקיא את כל מה שאכל לא יברך, וגם האוכל מאינפוזיה לא יברך.
29. איטר בכוס של ברכת המזון. הרב משה אליקים ברעיה הלברשטם. שו"ת **מנחת משה**, ח"א, או"ח, סי' ז, עמ' כג-כה.
- יקח הכוס בימינו שהיא שמאל כל אדם.
30. רב הנמנע משתית יין מטעמי בריאות, ומוזג מכוס של ברכת המזון לכוס אחר. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א, או"ח, סי' לח, 87-88.
- אין הכוס נחשב פגום כשרוצה שהשני לא ישתה מפה לפה למניעת מחלות.
31. ברכה על תרופות. מונחי. שו"ת **ארחותיך למדני**, ח"א, סי' כו, עמ' קב-קה.
- אין לברך על התרופות שלנו אף שהחיד נהנה.
32. תפילת הדרך לחברי הצלה הנוסעים בשבת. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' לג, עמ' מח-מט.
- כשנוסעים עם חולה שיש בו סכנה יאמרו תפילת הדרך.

33. ברכת הודאה לחולה שנתרפא. הרב פנחס זליג בלויא. **עז ואורה**, ט, תשע"ב, קמז-קנג.
- בירור ההלכה בחיוביהם של ארבעה צריכים להודות. בעמ' ערה-רפג מברר הרב אבשלום שניידר את שיטות הרמב"ם והרמב"ן בהיתר רפואה.
34. ברכת הגומל לקטן שנתגדל. הרב יום טוב זנגר. **מוריה**, שסט-שע, תשע"ב, קפב-קפג. קטן סמוך לבר מצוה שעבר סמוך לפיגוע וניצל בנס אחרי טיפול קל בבית חולים, הסתפק הרב שלמה זלמן אורבך אם יברך הגומל כשנעשה בר מצוה, ובכל אופן יכול לברך שעשה לי נס במקום הזה. יש לו עצה לכיין בבוקר בברכת הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.
35. ברכת הגומל במי שניסה לפגוע בעצמו. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, אר"ח, ס' סו, 183-184.
- ניסה לאבד עצמו לדעת וניצל על ידי טיפול נמרץ, חולק על הרב יצחק יוסף וסובר, שאם מתחרט על מעשהו ואומר שלא ידע משמעות הדבר בהיותו מרוכא או כעוס יברך הגומל.
36. ברכת הגומל לילודת אחרי זמן רב. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, ס' כא, עמ' נו-נד.
- כשעברו יותר משלושה חודשים לא תברך בשם ומלכות, ומוטב שתשמע מאחר.
37. ברכת מחיה המתים על חולה שנתרפא. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, ס' נב, עמ' סד-סה.
- חכם אחד ביקר חולה שהדופק שלו לא פעל שש דקות ובירך עליו מחיה המתים, אבל לכתחילה בודאי ראוי לברך בנוסח של הגומל.
38. ברכה על ראיית קטוע יד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ג, ס' צג, 230-231.
- נקטעה ידו בתאונת דרכים ובה לעבודה, אל ילבינו חביריו את פניו בברכת משנה הבריות, אלא יברכו בלחש דיין האמת בשם ומלכות.

ב. שבת

39. אם צריכים אשה סמוך ללידתה וחולה להכין מה שאפשר מערב שבת, או לשבות סמוך לבית החולים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ט, ס' כח, עמ' קנד-קנט.
- מידת חסידות להכין מה שאפשר מערב שבת, אבל אין צורך לשהות סמוך לבית חולים כדי להימנע מנסיעה בשבת.
40. קביעת ניתוח קיסרי לערב שבת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, ס' יא, עמ' מא-מב.
- מותר לקבוע את זמן הניתוח ליום חמישי או ששי, ואפילו אין סכנה לאם או לולד.
41. השתדלות רופא לקבלת עבודת תורנות שיתכן שיקבל בימי שבת וחג. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ט, ס' כז, עמ' קמז-קנד.
- בבית חולים דתי המתנהל על פי ועד ההלכה אין חשש, ואדרבה מצוה עושה.
42. משפחות שיצאו לנופש בפקודת הרופאים ואין לבעל שם מנין. הרבנים ישכר דובר שורץ, ירמיהו מנחם כהן, בתשמ"ז. **מנחת דבשי**, אר"ח, ח"א, ס' לד, עמ' עט-פא.

- יש להקל באופן ארעי לא להטריחו לחזור לעירו להתפלל במנין, ויקרא לשבת עונג עם משפחתו.
43. אשה בבית חולים. הרב משה הלברשטם. **מנחת משה**, ח"א, או"ח, סי' יח-יט, עמ' נה-נח.
- כששכחה פעם להדליק והוסיפה נר אחד הקנס הוא עליה, וכשהיא בבית חולים והבעל מדליק בבית אינו צריך להוסיף. יולדת תוכל להדליק בשבת הראשונה שאחרי הלידה, שלא כמחותנו הרב שרגא פייביש שניבלג בשו"ת שרגא המאיר, ח"ה, יא.
44. הדלקת נר שבת בבית חולים. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' עח-פ, עמ' קיא-קטו.
- הוראות כיצד לנהוג כשאין מרשים להדליק בחדרים, ואם יוצאים בנוורת החשמל. הוראות לבעל כיצד ינהג כשאשתו בבית החולים. -בסי' פג עמ' קיח השיב על המצפה לילד, אם יכול הבעל להישאל על תוספת שבת שקיבל.
45. מריחת משחה לידים של אשה שקיבלה שבת בהדלקת הנרות. הרב ישראל גרינברגר. שו"ת **שובה ישראל**, ח"ב, סי' כז, עמ' עא-עג.
- פירוט הצדדים להקל שתמרח לה לצורך רפואה אשה אחרת או בעלה.
46. חולה שידיה רועדות. הרב יוסף ליברמן. שו"ת **משנת יוסף**, ח"י, סי' ס, עמ' עז-עח.
- לא יחזיק את כוס הקידוש בידו, אלא אחר יתמוך בידו, או שניח על השולחן לפניו.
47. עבר ניתוח בפה עקב שבירת עצם הלסת ודלקת בה, וקשרו לו את השיניים באופן שאינו יכול לפתוח את פיו. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדלר. שו"ת **אבני ישפה**, ח"ח, סי' סא, עמ' קמא-קמג.
- ישתה את המרק שבישלו בו מזונות עבורו אף כי לא יצא ידי חובת סעודות שבת, אבל הצם בשבת כי מזיקה לו האכילה מקיים קידוש גם בלי לאכול.
48. קידוש לאחר הבדלה כשהביא את אשתו לבית חולים בליל שבת ושכח לקדש, וביום חזר לבקרה והבדיל אחרי פלג המנחה. הרב צבי רייזמן. **רץ כצבי-שבת**, סי' יד, עמ' רכ-רלז.
- הרב שלמה זלמן אוירבך פסק שאינו יכול עוד לקדש מכיון שזה תרתי דסתרי.
49. שמיעת הברלה בטלפון. הרב צבי רייזמן. **רץ כצבי-שבת**, סי' יז, עמ' רעח-רעצ.
- לדעת הרב משה פיינשטיין חולים או נשים שאינם יכולים לשמוע הברלה רק בטלפון, יכולים לסמוך על כך שזהו קול האדם ויוצאים ידי חובה, אבל רוב פוסקי זמננו הכריעו שזה קול אחר היוצא מהמכשיר, ואי אפשר לצאת בו ידי חובה.
50. ביקור חולים בשבת. הרב אביגדור נבנצל. **תשובות אביגדור הלוי**, או"ח, עמ' רעז-רעח.
- תשובות לשאלות על אמירת מי שברך לחולה, ותפילה בעת ככי הנימול בשבת. - בעמ' שיב-שיד דיני חולה ויולדת בשבת. -בעמ' שעו השיב על כתיבת רופא בחול המועד. -בעמ' תיח ענה על דיני מעוברת מניקה ויולדת ביום הכיפורים.
51. נשיאת תרופות ברשות הרבים כלאחר יד, לצורך חולה שאין בו סכנה. הרב משה הלברשטם. **מנחת משה**, ח"א, או"ח, סי' לב, עמ' צח-צט.

- מותר לשאת בשינוי כגון תחת הכובע, ואין צריך להחמיר. -בסי' נה-נו עמ' קסו-קסז מפקפק בהיתר למי שאין לו גבורת אנשים, לקחת כדורים כדי שיוכל לקיים מצות עונה. נוטה להתיר למי שהתקרר ונפל למשכב, ליטול תרופות לכאב השיניים שלו.
52. נשיאת טלפון סלולרי בשבת במקום חולה שיש בו סכנה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. שו"ת **משיב נבונים**, ח"ג, סי' טו, עמ' מז-מח.
- כשיש בביתו חולה מסוכן או שאשתו לפני לידה, יכול לשאת עמו לבית המדרש טלפון סלולרי להרגיעם שיוכלו לקרוא לו, אך יעמידנו על מצב שאינו משמיע קול, ולא ירימנו כשמצלצל אלא ירוץ מיד לביתו.
53. נסיעה בעגלת נכים ממונעת שבתית ללא עירוב. הרב ישראל רוזן. **תחומין**, לב, 49-44.
- המתיר לצאת בעגלת נכים למקום שאין עירוב יש לו על מי לסמוך, וכל שכן כשהיא ממונעת ומותקן בה סידור שבת. הסכימו לכך הרבנים יעקב אריאל ודב ליאור.
54. שליחות גוי חוץ לתחום שבת לצורך חולה. הרב יחיא יצחק הלוי. **איש ימיני**, ח"א, עמ' כב-כג, פקסימיל.
- היה אביו חולה מאד בעיר אחרת, יפה עשה בנו ששלח גוי להודיעו שיבוא מחר לבקרו.
55. שכר רופא בשבת. הרב יחיאל נתן שוימר. שו"ת **חקרי הלכות**, ח"א, עמ' מג-מו. פלפל אם זה נקרא שכר שבת.
56. מוקצה ומלאכת מפרק לצורך חולה שאין בו סכנה. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' כט, עמ' כג-כה.
- מכתב הערות בתשכ"ט לרב אברהם שאר ישוב על ספרו נתיב אברהם.
57. **תורת המיניקה**, התיחסות התורה ההלכה והרפואה להנקה, בפרט בעידן פיתוח תחליפי החלב, עם הערות ויניקה דבש. בהתחלה קונטרס חלב ודבש, הלכות והנהגות המיניקה והיונק בשפה פשוטה. הרב שמואל ב"ר יהודה כהן. ירושלים תשע"ב, 8, טז, 2, צה, 1, תו עמ', הסכמות.
58. שאיבת חלב בשבת לתינוק שאינו יכול לינוק. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי' יט, עמ' פט-צא.
- אסורה מכיון שיש היום הרבה תחליפי חלב, ומותרת רק כשרופא קבע שהתינוק זקוק לחלב אם דוקא. אין להקל לה בתשעה באב וביום כיפור לאכול פחות פחות מכשיעור בכדי שיהיה לה די חלב.
59. שאיבה מאשה המצטערת מריבוי החלב. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' צד, עמ' קלה-קלו.
- מותר לה לשאוב את החלב מדדיה כדי למנוע צער בעתיד.
60. שאיבת חלב אם בשבת. הרב נחום אליעזר רבינוביץ. **תחומין**, לב, 27-29.
- השאיבה נחוצה גם לתינוק וגם לאם, ועדיפה משאבה חשמלית שיש בה רק חילול שבת אחד.
61. משאבת אינסולין לחולי סוכרת בשבת. ד"ר אנדריאס בוקס, ד"ר דוד גיליס, הרב ד"ר יוסף יצחק ליפשיץ. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 11-19.

- שני סוגי הסוכרת נחשבים כחולה שיש בו סכנה, ולכתחילה יש להשתמש במזרק או בעט, אבל למתירים להשתמש במכשיר חשמלי יש להעדיף את המשאבה.
62. קטן שהחזק שאם אין לו חימום בלילה הוא נחלה בדלקת הריאות. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' נו, עמ' קצו-קצז.
- מותר להדליק מראש את החימום טרם שנחלה, ואף על פי שיש כיום תרופות אנטיביוטיות.
63. כרית חשמלית בשבת. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ח, סי' עז, עמ' קעא-קעב.
- חולה שנפל למשכב ישמע לרופאים שציווהו לשכב על כרית חשמלית אף שהיא מוקצה. החש בגבו יכול לעמוד ליד תנור חימום לשם רפואה.
64. שימוש בשמיכה וכו' חשמלי בשבת. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' צו, עמ' קלח-קלט.
- מותר להשתמש בהם בשבת אם יכרוך מטלית על הכפתורים להזכירו שהיום שבת.
65. ביטול הזמנת אמבולנס בטלפון בשבת. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, או"ח, סי' טז, עמ' סא.
- הזמינו אמבולנס לאדם שקיבל התקף לב ובינתיים הרגיש יותר טוב או שבא רופא, מותר לחייג בשינוי לבטל את הזמנה, ובחוף לארץ שב ואל תעשה עדיף.
66. שינוע נכים במדרגות בשבת. הרב ישראל רוזן, מהנדס דניאל שניסקי. **אמונת עתיד**, 96, תשע"ב, 76-81, תמונות.
- פתרונות הלכטכניים לשינוע נכים המבוססים על עקרונ גרמא. הסכים לכך הרב יהושע נויבירט.
67. מכשירי שמיעה בשבת (ד). הרב יצחק קפלונשיק. **בית אהרן וישראל**, קסא, תשע"ב, קסו-קע.
- בירור איסור השמעת קול במכשירי השמיעה.
68. הלכות הקשורות בלקויי שמיעה, והשתמשות במכשיר שתל קוכליארי. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' יא-יד, עמ' ע-פג.
- מותר להצמיד לראש שתל קוכלרי כשהזרם נוצר בלי הדלקת נורה, מותר לדבר אליו, להחליף סוללות על ידי גוי, ויוצאים בו ידי חובת מצוות שבשמיעה.
69. דוד לחימום מים בבית החולים. הרב יונה אונסדורפר. **אור יציב**, א, תשע"ב, קעו-קפב.
- מותר להשתמש במים חמים מדוד שכאשר משתמשים בו הוא מתחיל לחדש את המים הבאים לאחר זמן.
70. צביעת הפנים בשבת. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, סי' לג, עמ' פו-צד.
- מאורסת שבפניה כתמי לידה גדולים ועברה כמה ניתוחים, אפשר להתיר לה לצבוע את פניה משום כבוד הבריות ושלא תתגנה על בעלה.
71. אשה שצריכה לאכול הרבה עגבניות לצורך ויטמינים. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רונני ושמחי**, ח"ב, או"ח, סי' צ, 225-227.

- תסחוט את העגבניות על לחם, וכן מותר למצוץ את פרוסת הלחם מבלי לאוכלה.
72. חובל לרפואה והוצאת שן בשבת. הרב יחיאל נתן בוכמן-שוימר. **חקרי הלכות**, ח"ב, סי' כג, עמ' עד-עו.
73. דיון הלכתי בתש"ט עם הרבי משאץ.
74. ציפורן שפירשה מקצתה. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, סי' מד, עמ' קכ-קכב.
75. דיון אם יכול להפרידה לגמרי בשבת.
76. ציפורן שפרשה רובה. הרב משה הלברשטם. **מנחת משה**, ח"א, או"ח, סי' נז-נח, עמ' קסז-קסט.
77. אין להתיר להסירה בין ביד בין בשיניים, וגם לא את המיעוט שנותר אחרי שנתלשה. -בסי' נט עמ' קעב-קעד דן בשן המתנדנדת ותלויה על חוט השערה, אם מותר לתולשה ביד כשאין הוצאת דם. -בסי' פז עמ' רלו התיר למי ששוחרר מבית החולים ביום טוב ומפחד להישאר שם, לחזור לביתו על ידי נכרי. -בסי' צב סק"ב עמ' רמח השיב ליולדת בשלושת הימים הראשונים, כיצד תשתה את השיעורים ביום כיפור.
78. ציפורן שפירשה רובה. הרב קניאל בוכריץ. **ויען שמואל**, יד, תמה-תמו.
79. אסור לתולשה בשבת אף כי יש פוסקים שהתירו.
80. גירוד בשבת כשיש לו מחלת עור (פסוריאזיס) ובא לקילוף חלקי עור. הרב גדליהו אקסלרוד. שו"ת **מגדל צופים**, ח"ו, סי' לד, עמ' קז-קח.
81. יש להתיר לו, כי זו מלאכה דרבנן בשינוי לחולה שאין בו סכנה וסבלו גדול.
82. שימוש בטיפות עינים נגד כאב ראש בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' כה, 75-77.
83. המקל לבריא לשים טיפות עינים למניעת כאב ראש, יש לו על מי לסמוך.
84. טיפות אף בשבת. הרבנים ישכר דובר שורץ, יצחק יעקב וייס, בתשל"ח. שו"ת **מנחת דבשי**, או"ח, ח"א, סי' טו-טז, עמ' לט-מג.
85. כשהתחיל להשתמש לפני שבת יכול להמשיך.
86. נאבד לו חוש הריח, ונתן לו הרופא תרופה לאף. הרב אברהם יהודה ליב פסין. שו"ת **תמורת איל**, סי' יז, עמ' נט.
87. יכול לקחתה בשבת, כי לנשום דרך הפה זו מחלה המקצרת חיי האדם. -בסי' יח עמ' ס התיר לחולה לב לצאת לבית הכנסת עם הכדורים. -בסי' יט עמ' סא-סב פסק שמותר ללכת עם מכשיר שמיעה, ומותר להסירו גם אם משמיע קול.
88. חיתוך צמר גפן בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, 86-87.
89. השם טיפות באוזניו כשיש לו כאב קשה, יכין חתיכות צמר גפן מערב שבת. כששכח או שלא ידע מראש, אפשר להקל שיחתוך לא לפי מידה.
90. **נחלת שמעון**, על הלכות רפואה ויולדת בשבת, כולל הלכות ודינים בשאלות השכיחות. אסף וליקט הרב שמעון משה ולדמן דומ"ץ קהל חרדים. קרית יואל, דפוס המעתיק, תשע"ב, קפג, ה עמ', הסכמות, הקדמה, הנצחות. מהדורת רפאל. בהתחלה פסקי הדינים בקיצור, ואחריהם בירורי הענינים.

82. פיקוח נפש דוחה שבת. הרב נסים דיין. שו"ת **דן ידן**, ח"א, סי' נט, עמ' קעה-קעט.
 בירור מדוע אומרים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, והרי אין
 אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך. -בסי' עד עמ' רט-רי בירור אם פיקוח נפש
 בשבת הוא הותרה או דחוייה.
83. עשית מלאכות שבת לכל צרכי חולה שיש בו סכנה. הרב יהושע אשכנזי. **בית אהרן
 וישראל**, קסא, תשע"ב, קכז-קמה.
- חולה שנמצא במחלקת טיפול נמרץ, יכולים לעשות לו פעולות שירגיש יותר
 טוב כגון לבשל כוס תה, אבל לא לעשות פעולות שאין בהן צורך כלל
 לבריאותו.
84. סכנת אבר בשבת, יום טוב ויום כיפור. הרב עמרם פריד. **שערי הוראה**, טו, תשע"ב,
 סב-סה.
- א. חולק על הרב משה שטרנבוך שהתיר (תשובות והנהגות, ח"ה, צז) לנתח
 בשבת כדי להציל רגל שניה אחרי שהאחת נקטעה. ב. כשיש סכנת עיוורון לא
 התיר רק לשתות מים מרים.
85. חילול שבת לחולה שיש בו סכנה ברפואה ידועה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**,
 ח"ט, סי' קיא, עמ' קסד-קסה.
- מותר לרפא חולה בשבת בתרופה ידועה, או על פי המבין ברפואה.
86. עשית צורכי חולה בשבת בדברים שאין במניעתם סכנה ורפואה. הרב יואל ערנרייך.
בית אהרן וישראל, קסב, תשע"ב, עא-עז.
- יש להקל באיסור דרבנן במיוחד על ידי גוי, וכן מותר ליטול תרופות משככי
 כאבים כשיש סכנת אבר.
87. חילול שבת לצורך מאבד עצמו לדעת. הרב גדליהו אסקלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי'
 כב, עמ' ק-קג.
- לא כל מאבד עצמו לדעת הוא כופר, ובספק פיקוח נפש חייבים להצילו.
88. החשבת קטן כחולה שאין בו סכנה. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א,
 אר"ח, סי' עה-עז, 185-191.
- עד גיל שלוש בודאי, משלוש עד תשע אפשר לסמוך על הנוקטים גיל זה, מעשר
 עד י"ג ניתן בדבר חמור לסמוך על דעת יחיד של הרב בן ציון אבא שאול. דינם
 כחולה שאין בו סכנה לכל דבר, וכשמתקשים בנשימה אפשר להפעיל בשינוי את
 מכשיר האינהלציה. תזונת תינוק חשובה לחייו, ואם אין מטרנה עבורו יש לנסוע
 לבית מרקחת לקנות לו בטרם יתעלף או יחלה.
89. דיני חולה קטן ורפואה בשבת. הרב שלמה חי פרוזן. **שבת מנוחה**, סי' כט, עמ' רכז-
 רמה.
- לקט שאלות אקטואליות עם פסקי גדולי הזמן. -בעמ' רצד-רצו דיני ריצה
 והתעמלות.
90. הצלת נפשות של גויים ומחללי שבת. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדרלר. **אבני ישפה**,
 ח"ח, סי' עח, עמ' קעב-קעד.
- לדעת הרב יוסף שלום אלישיב אין להתיר איסור תורה להצלתם, וכשהיה פיגוע
 בליל שבת יכלו חברי הצלה לנסוע למקום כי לא היה שם רוב גויים, ויכלו לחזור
 לביתם.

91. נהג רכב הצלה בשבת וצריך לצפור כדי להבריח יונים מהכביש. הרב יעקב בריזל. **פעמי יעקב**, עז-עח, תשע"ב, רכז-רכח.
מגיב לדברי קודמיו שדנו אם מותר לצפור כדי שלא להרוג את היונים.
92. נסיעה בשבת לצורך חולה המבקש שבני משפחתו יבואו אליו. הרב אהרן ליברמן. **אור ישראל**, סד, תשע"ב, קסד-קעא.
אין מתירים איסור תורה מחשש שתיטרף דעתו, ותלוי בדעת המורה אם יכול לצמוח מזה ספק פיקוח נפש.
93. השפעת נוכחות אדם קרוב ליד חולה שיש בו סכנה על סיכויי החלמתו. פרופ' חיה גרינברגר, ד"ר פנינה מור. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 81-103.
לפי נתונים רפואיים נוכחות אדם קרוב מעודדת את החולה וממריצה את הצוות לטפל. יש לכך משמעות הלכתית שתאפשר לחלל שבת עבורו גם באיסורי תורה.
94. תרופות בשבת ויום טוב. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"ג, סי' פד, צו, קכז, עמ' קי, קכז, קסו.
התרופה היא מוקצה למי שאינו נזקק לה, אלא אם כן הוא רגיל להכין לחבירו. מותר לקחת תרופה הניטלת בקביעות כגון אנטיביוטיקה, אך אין למרוח משחה לפצעי הפנים, או להכין תרחיף של עירוב אבקה במים. יש פוסקים שמתירים נטילת תרופות ביום טוב, אבל לדעת הרב יוסף שלום אלישיב יש להתיר רק כשמועילה לכו ביום ולא לאחר זמן.
95. תרופות בשבת לטובל מכאבים חזקים. הרב גדליהו אקסלרוד. **שערי הוראה**, טו, תשע"ב, סו-סז.
מותר לו לקחת כדין מי שחלה כל גופו, אלא אם כן הוא גיבור וטוען שאינו מרגיש שיצא משיווי משקלו.
96. רפלוקסולוגיה בשבת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ט, סי' כה, עמ' קפה-קצג.
מותר ללחוץ על נקודות העצבים לחולה שנפל למשכב או שיש לו כאבים חזקים, אבל לא לבריא. אין להתעמל בשבת או לשפשף גופו בכח.
97. מתקן מנא במתיחת חוט שעל גבי השיניים. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, סי' מט, עמ' קמא-קמב.
כשהחוט ליישור שיניים הוסר בערב שבת או בשבת, מותר להחזירו בשבת. -בסי' סא עמ' קפא-קפג הורה לחפש בעל תוקע שיכול לתקוע בימין, כשבעל תוקע אחד אינו מסוגל לתקוע רק בשמאל.
98. היתר נתינת משחה על הפצע בשבת. הרב דוד שמואל ריביאט. **ישורון**, כו, תקסה-תקעא.
מבסס את מה שפסק בספרו בספר ל"ט מלאכות שלא גזרו על נתינת משחה ושמן עב על הפצע, ורק דרך שפשוף אסרו.
99. מריחת משחה בשבת. הרב רן יחזקאל ישראלי. שו"ת **רוני ושמחי**, ח"א, או"ח, סי' פג, 198-201.
מותר למרוח משחה הנבלעת בעור, והמחמיר כפוסקים אחרים תבוא עליו ברכה. עדיף שיניח את המשחה על המקום הפגוע באופן שתבלע מאליה.
100. שימוש במשחות בשבת. הרב שלמה א. גליקסברג. שו"ת **ניצני ארץ**, סי' ב, 57-80.

- מותר למרוח משחה הנספגת בעור או נוזלית, ובמיוחד כאשר הילד סובל ממחלת עור קשה. עם נספח רפואי מאת פרופ' דוד אנק.
101. הכנסת מקל למי הרגלים כדי לדעת מתי הביוץ. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדר.
אבני ישפה, ח"ח, סי' פא, עמ' קעו.
- חולק על הרב משה סאקס שהתיר בשינוי לשים קודם את המקל בכלי, וסובר שאין זה שינוי, אלא עדיף שיעשה על ידי גוי או קטן. בס"י קיא עמ' רלו השיב על נכה בכסא גלגלים שצריכים להרימו לחלון להדלקת נרות חנוכה.
102. בדיקת צהבת בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' כו, 78-80.
היתה לתינוק צהבת ביום ששי, מותר לבצע בשבת בדיקה על ידי אח או רופא גוי.
103. דיני מעוברת יולדת ומניקה. הרב שלמה חי פרוזן. שו"ת **שבת מנוחה**, סי' כה, עמ' רט-ריד.
- שאלות אקטואליות שעליהן השיבו מורי זמננו. בעמ' רטו-ריז דיני מילה בשבת.
104. הכנת תומכת לידה ליולדת. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' יד, עמ' סא-סג.
- תכין מראש תומכת לידה שתוכל להגיע באופן שיהיה מה שפחות חילול שבת.
105. שימוש במכשיר טנס בשבת להקלת צירי לידה. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 96, תשע"ב, 71-73.
- יולדת שמרגישה צורך בכך יכולה להשתמש בו בשבת. כשחושבת שתצטרך אותו תדליקנו מאתמול, ובשבת תחבר את האלקטרודות לגופה, ותעשה את לחיצת הכפתורים בשינוי כגון בגב היד.
106. אמירת פרשת היולדת במקום קרבן בזמן הזה. הרב יצחק זילברשטיין. **קול התורה**, עג, תשע"ב, רמד-רמז.
- המצוה לאומרה מוטלת על הבעל. כשאומרת את הפרשה ביום מ"א לזכר ופ"א לנקבה מותרת בעשיית מלאכה.

ג. מועדים

107. שימוש בתרופות שיש בהם תערובת חמץ. הרב משה הלוי. **אור תורה**, תקלז, תשע"ב, תקעב-תקעט.
- מותר לחולה שאין בו סכנה וחלה כל גופו לבלוע בפסח את התרופות שטעמן מר ופגום, וכן גלולות וטבליות המצופות בעמילן חמץ.
108. תרופות בפסח לחולים. הרב יום טוב זנגר. **שערי הוראה**, טו, תשע"ב, קי-קיא.
בתרופות שאינן מופיעות במדריכי הכשרות יש להתייעץ עם הרופאים. ישנה אפשרות שלא לעבור בבל יראה על תרופות חמץ.
109. שימוש בתרופות בפסח. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' לח, 112-115.
פרטי ההלכות של אכילת החולה, והשארת תרופות חמץ בבית.
110. ניקוי קוביות ופלטת שיניים לפסח. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' מ, 118-120.
- פרטי ההנהגה של ניקוי וצחצוח השיניים, הפלטה והקוביות, ובמיוחד כשפסח חל במוצאי שבת. בס"י פא, 213-215, הורה על שטיפת הפה בצום.

111. תענית בכור או סיום כשאביו חולה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' פ, עמ' קז-קח.
- בכור בן י"ב ואביו החולה אינו יכול להתענות עבורו, ילך להשתתף בסיום ויחזיק את הטלפון פתוח שאביו ישמע.
112. מצה וארבע כוסות לחולה שאוכל דרך זונדה. הרב יצחק זילברשטיין. **שערי הוראה**, טו, תשע"ב, קיד.
- ישתה רק כוס ראשון של קידוש, ואכילתו נחשבת כמקום סעודה.
113. ארבע כוסות בחולה סוכרת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' כ, עמ' נז-ס.
- חייב לשתות הגם שציווהו הרופאים לעשות אחר כך בדיקת סוכר.
114. קיום מצות אכילת מצה לחולים הנמנעים מאכילת דגן. הרב משה זאב זורגר. **מוריה**, שעא-שעב, תשע"ב, ריח-רכג.
- הוראות כיצד ינהגו החולה ובני ביתו בליל הסדר באופן שלא יזיק לבריאותו.
115. הקיא את הכזית מצה שאכל בליל הסדר. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' יט, עמ' פ-פה.
- יצא ידי חובת אכילת מצה, ויש דעות באחרונים לגבי ברכת המזון. -בסי' כ מחזק את דעתו שחולה שאין בו סכנה בארבעת הצומות, אינו צריך לאכול פחות פחות מכשיעור.
116. ספירת העומר לחולה במחלת השכחה. הרב יוסף ליברמן, לרב גמליאל רבינוביץ. **גם אני אודך**, מא, עמ' קמב-קמג; **משנת יוסף**, ח"ט, סי' קכג, עמ' קפב.
- היודע הספירה יספור אף אם ישכח אחר כך, אבל חולה אלצהיימר שאינו יודע מהנעשה עמו אל יספרו עמו בברכה.
117. עישון סיגריות וטיטון ביום טוב בימינו. הרב אברהם ב. מושקוביץ. **העמק**, עו, תש"ע, קמט-קנג.
- אין כיום ההיתר של דבר השוה לכל נפש, וההיתר משום רפואה להשקט העצבים הוא קלוש מאד.
118. האם הסיגריות מוקצה ביום טוב. הרב אברהם ליפשיץ. **המאור**, תמו, תשע"ב, כא-כב.
- שומר נפשו ירחק מהעישון ומהעשן.
119. תינוק שנולד לתשעה חודשים מת ביום טוב ראשון. הרב שלמה אצבאן. **ויאסוף שלמה**, אר"ח, סי' לב, דף ז ע"ב.
- יקברוהו ביום טוב שני, ומותר להסיר את ערלתו. -בחלק חו"מ סי' סז דף סו ע"ב דן בתינוק שחי אחרי אמו ששה עשר יום ונגמרו שערו וציפורניו, אם יורש את אמו להנחיל לאביו.
120. מילת יוצא דופן ביום טוב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"יב, סי' יט, 123-131.
- סיכום דעות הפוסקים בנוגע בניתוח קיסרי ביום ראשון של סוכות, אם ימולו אותו בשמיני עצרת או ביום טוב שני של גלויות.
121. תיקון משקפים בחול המועד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' נד, 154-155.

- מותר לתקן משקפים שנשברו במועד, אך לא לשם החלפת מסגרת בלבד. במשקפי שמש תלוי אם הוא מרכיב תמיד, שאם לא כן יכאבו עיניו.
122. עישון סיגריות ביום התענית. הרב מנחם גיאת. **דבר אברהם**, ט, תשע"ב, סג-עא, י, תשע"ג, צב-צח.
- בעישון בתענית יש משום בחוקותיהם לא תלכו, חילול השם וסיכון הבריאות, על כן ראוי להימנע בכלל מעישון.
123. קניית משקפים חדשות בתשעת הימים. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א, אר"ח, סי' קג, 259.
- כשהמספר אינו עולה וקונה אותם לשם נוי, יש לדחות עד אחרי תשעה באב. בס' קד, 260, התיר למי שסובל מכאבי גב, בפרט כשנוטל תרופות, לשבת בתשעה באב כרגיל מבלי לשבת על הארץ.
124. דין חולה בתשעה באב. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"ג, סי' קלד, עמ' קעב-קעה.
- נחלקו האחרונים אם גזרו תענית גם בחולה, ולכתחילה ראוי לצמצם האכילה ולהרחיק האכילות זו מזו כשמתאפשר מבחינה רפואית והרגשת החולה. בס' קמב עמ' קפג השיב שאין לחלק בין מכשירי השמיעה הישנים והחדשים, והנושאם אינו מוציא בהם אחרים ידי תקיעת שופר.
125. הברדת חולה על יין בתשעה באב שחל ביום ראשון. הרבנים חיים יעקב שיפר ואברהם ישעיה שולביץ. **מבקשי תורה**, נד, תשע"ב, סו-סח.
- דיון בקושית הרב יוסף שלום אלישיב על פסקו של הרב יצחק זאב סולובייציק.
126. נטילת ידים של האוכל פת בתשעה באב וביום כיפור. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' קמ, עמ' רב.
- יטול ידיו עד הפרק ולא רק עד ראשי אצבעותיו.
127. אמירת נחם על ידי חולה בברכת המזון בתשעה באב. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"א, סי' צט, עמ' שמא-שמה.
- חולה שצריך לאכול בתשעה באב יאמר נחם בברכת המזון.
128. בעל תוקע סומא. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' פט, 231-232.
- אין לסלק בעל תוקע קבוע שנסתמא אפילו כשיש בקי כמוהו.
129. השומע תקיעת שופר על ידי מכשיר שמיעה. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' עד, עמ' עו.
- אין לחלק בין המכשירים הישנים והחדשים, ואין דין הנושאם כבר חיובא להוציא אחרים. בס' קטז עמ' קיא אינו רואה שום חשש בהכנסת הטבעת לאותו מקום משום פתיחת הקבר.
130. מכשיר שמיעה או שתל קוכלארי הפועל בראש השנה שבימי חמישי ושישי, והסוללה עומדת להסתיים בשבת. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חל"א, סי' תג-יז, עמ' פט-קה.
- מותר לומר לגוי ביום ששי למלא את הסוללה, ומותר לטלטל את המכשירים כדין כלי שמלאכתו להיתר.

131. מכשירי שמיעה בתקיעת שופר. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' צז, עמ' קכז-קכח.
- דיון אם צריך להסיר את המכשיר מאוזן אחת או משתייהן לגבי שופר, מגילה וברכות החופה.
132. צום גדליה לאדם חלוש שלא יוכל על ידי זה להשלים צום יום הכיפורים. הרב יוסף ליברמן, לרב גמליאל רבינוביץ. **גם אני אודך**, מח, עמ' קנט-קס, לפי משנת יוסף, ח"ו, קמ.
- יש להקל שלא יתענה בצום גדליה. בס"י מט עמ' קסא-קסב השיב בח"ז, קח, על אכילה יתירה בערב יום כיפור אחרי ששבע כדי שיקיא ויוכל לאכול עוד, שלא יעשה כן.
133. השתמשות באדי מים כשניחר גרונו של השליח ציבור ביום הכיפורים. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, סי' סד, עמ' קפז-קפח.
- אין להתיר ביום כיפור את השימוש באדים הנהפכים למים, ורק בשבת מותר.
134. מי שלא התענה ביום כיפור מחמת חוליו. הרב נסים דייץ. **דן דייץ**, ח"א, סי' צה, עמ' רנז-רנח.
- ביאור מדוע אין אומרים לו כמו בסוכות אי אפשר בשימושך.
135. חולה האומר שאין סכנה במחלתו. הרב יחזקאל אהרן שורץ. **שערי הוראה**, טו, תשע"ב, סז-עד.
- פרטי ההלכות מתי סומכים על דבריו כשהרופאים מסכימים עמו.
136. אכילת חולה שיש בו סכנה ביום כיפור. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' כב, עמ' צ-צו.
- מוטב שיאכל כמות מרובה באופן של פחות פחות מכשיעור, מאשר שיאכל כשיעור כמות פחותה.
137. אכילת חולה ביום כיפור מאכל שיזיקנו. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קא, עמ' קלא.
- כשרוצה להשקיט רעבונו, חייב לאכול את מה שהרופא אומר שזה בריא לו.
138. אכילה לזקנים ותשושים ביום כיפור. הרבנים יוסף ליברמן ויצחק זילברשטיין. **פעמי יעקב**, עז-עח, תשע"ב, קז-קח.
- עוול עושים לקשישים שמאכילים אותם כרגיל בטענה שהם חסרי דעת, כי יש בזה כמה דרגות, ולפעמים די שיניחו לפניהם והם יקחו מעצמם.
139. אכילת זקנים ותשושים ביום כיפור. הרבנים יוסף ליברמן ויצחק זילברשטיין. **בית אהרן וישראל**, קנו, תשע"ב, צז-קא.
- אין להתיר את הרצועה על פי רופאים ולהרשות למטפלים בחולי אלצהיימר ושאיינם בעלי דעה צלולה להאכילם כדרכם, ופעמים יש להניח את האוכל לפניהם ולומר להם שהיום יום כיפור.
140. חולי סוכרת ביום הכיפורים. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"ג, סי' קמח-קנב, עמ' קצד-קצט.
- הערות על החוברת של ד"ר יוסף קליינמן מדרך לחולה סוכרת ביום הכיפורים, כולל על חיבור חולה לאינפוזיה.

141. נטילת כדורים או אינפוזיה להשקטת רעבון חולה שאין בו סכנה. הרב שלמה לייזר.
אור יציב, א, תשע"ב, נט-סג.
- הצריכים לקחת כדורים ללב או ללחץ דם, יכולים לקחת גם ביום כיפור ואפילו אנטיביוטיקה.
142. אמרו לה הרופאים כמה ימים לפני יום כיפור שעוברת מת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' כח, עמ' עא-עז.
- כשאין סכנה אין להוציאו שלושה ימים לפני יום כיפור אם בגלל כך לא תוכל לצום.
143. נטילת איטר יד את ארבעת המינים. הרב יחיאל וידר. **בית אהרן וישראל**, קנז, תשע"ב, קב-קיג.
- בירורים אם יטול בימינו או בשמאלו, כיצד הדין כשנטל להיפך, ובאלו צדדים יניח את ההדסים והערבות.
144. איטר יד בלולב. הרב דוד בן יצחק. **מעט דבש**, ח"ב, אור"ח, סי' כה, עמ' קצח-קצט.
- מחלוקת בין מרן והרמ"א אם יטול בימין שלו או של כל אדם.
145. נטילת לולב לאיטר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ד, סי' קח, -269-268.
- יטול הלולב בשמאלו והיתר בימינו, אך לא בציבור כשהוא הרב והקהל מתבוננים בו.
146. הרגיל ללכת לבית חולים לקיים מצות ביקור חולים, ואשתו תדליק עליו נר חנוכה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' לא, עמ' פ-פב.
- עדיף שישאר בביתו להדליק בעצמו, ולא יצא ידי חובה בהדלקת אשתו. -בסי' לח סק"ד הורה שחולה שהדליק סמוך למיטתו, אין להעביר אחר כך את הנר אצל הפתח.
147. מריחת שמן מנרות חנוכה לצורך רפואה. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א, אור"ח, סי' קמג, 340-341.
- מותר להשתמש בשמן שנתר אחרי שיעור ההדלקה, ולא כפסקו של הרב יהודה אריה דינר שהתיר רק בשמן שנתר בבקבוק.
148. משלוח מנות מאיסורי הנאה לחולה שיש בו סכנה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קלג, עמ' קע-קעא.
- מסקנת הפוסקים שלא יוצאים כשהמשלוח מנות אסור למשלח.

ד. איסור וטהרה

149. בהמה שחלתה בחולי שודאי תמות. הרב רפאל יוסף דדש. שו"ת **דברי שיר**, ח"א, סי' יב, עמ' צו-ק.
- מחמת כמה טעמים היא אינה טריפה.
150. דין טריפות בניתוחים שעושים בזמן הזה באדם ובבהמה. הרב רפאל יוסף דדש. **דברי שיר**, ח"א, סי' טו, עמ' קכב-קכד.
- כשתופרים את המקום היטב ושבים לחיות חיים שלמים וטובים ולדעת הרופאים מצאו תרופה לטריפות, אין זה מועיל בבהמה, ובאדם זו מחלוקת הרמב"ם והתוספות.

151. כשרות תרנגולים שיש להם חמש אצבעות. הרב יוסף רוזין, בתרצ"ה. שו"ת **צפנת פענח החדשות**, ח"ב, סי' י, עמ' כג-כה.
- יש להקל כשיתברר שאין עופות טמאים עם חמש אצבעות.
152. הכנסת קטנה חולנית לבית חולים בו יאכילוה טריפות. הרב אברהם יהודה לייב פסין. **תמורת איל**, סי' מב, עמ' קיט-קכא.
- מחמת כמה טעמים יש להתיר, ובפרט שיש בזה הצלת עצבי האם.
153. כשרותן של תרופות סיניות. הרב שלמה א. גליקסברג. **ניצני ארץ**, סי' ה, 113-151.
- יש בהן חששות רבים של תערובת דברים אסורים, אך הם בטלים ברוב. יכולים ליטלם מכיון שאין זו תרופה סגולית, שכן הצלחתה הוכחה אצל שלושה חולים.
154. ויטמינים מטריפות. הרב אברהם יהודה לייב פסין. **תמורת איל**, סי' מג, עמ' קכא-קכב.
- כשאין ויטמינים כשרים-יכול לבולעם, כי טעמם פגום ופנים חדשות באו לכאן.
155. תרופות עם אלוהול ענבים מחוץ לארץ. הרב מרדכי אליהו. שו"ת **מאמר מרדכי**, ח"ג, יו"ד, סי' ג, עמ' קח-קט.
- השימוש בתרופות שיש בהן ענבים מסתם יינם מותר רק בפיקוח נפש.
156. פטריה הגדלה בחלב של אינו יהודי. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי' כט, עמ' קמ.
- כשאינה ראויה לאכילה ואינה מסוכנת, מותר להאכילה לחולה שאין בו סכנה. מותר לאכול שמן דגים לרפואה ולחיזוק.
157. בליעת עור אדם שתלש משפתיו או מאצבעו. רבני כולל עיון. **מכון להוראה**, ג, תשע"ב, רכח-רכט.
- אסור לבלוע את העור, ויש בזה חשש איסור תורה.
158. בישול נכרי עבור חולה שאין בו סכנה. הרב אברהם אבן טואה. **נפך**, סי' סד, עמ' תעט-תפ.
- טעמי ההיתר לאכול מבישולי עכו"ם, ואף לבריא מותר לאכול במוצאי שבת.- בסי' צו עמ' תצו-תצח התיר לחולה שאין בו סכנה לאכול ממה שבושל לחולה שיש בו סכנה ונותר.
159. בישולי גויים לחולה שאין בו סכנה. הרב אברהם פנחס שטרית. **בארו של אברהם**, ח"ב, סי' מו, עמ' רסב-רעא.
- חולים וזקנים הנזקקים לעובר זר שגר אצלם ומטפל בצורכיהם מותר לאכול מבישולו, אבל יש להשתדל להשיג ישראל, או להוציא הוצאות לשכירותו כדי שיבשל עבורם.
160. באיסור עישון. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, חו"מ, סי' ז, 372-369.
- העישון גורם לנזקים חמורים לגוף ולזולת, ויש להימנע ממנו ולמחות באחרים.
161. עישון סיגריות לחולה ריאות כדי לשפר את מצב רוחו. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי' ס, עמ' רכא.
- אסור לתת לחולה סופני לעשן, כי זה מקרב את קיצו הגם שכעת מצב רוחו ישתפר לרגע.
162. מניעת חבירו מעישון. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קצ, עמ' רנד-רנה.

- חטף מחבירו קופסת סיגריות למונעו מעישון חייב לשלם, והיה עליו להסביר לו את הנזק לבריאות.
163. הולכת אשה חולנית לנכרית שיכולה לרפאותה על ידי לחש. הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר, בתרמ"ט. **שו"ת מהריא"ץ**, יו"ד, סי' פד, עמ' רח-רט.
- מותר לפנות אליה ולשלם לה, גם אם נותנת אחר כך את הכסף לכוומר.
164. המחלקים ממתקים לילדים בבתי חולים, והיו שם גם ילדי נכרים. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, יו"ד, סי' לח, 317-318.
- אין להם לחשוש שעשו איסור, ואדרבה אולי יצמח מזה דבר טוב. בס"י נא, 344-345, ביאר את חובת ההליכה לרופא.
165. השחתת הזקן בתער לאוטיסט מבוגר. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ו, סי' סז, עמ' קפ-קפב.
- אסור לאדם אחר להשחית בתער את זקנו של אוטיסט שאינו בר דעת, כשם שאסור להקיף ראשו של קטן.
166. חזנים שצובעים שערותיהם. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א, או"ח, סי' יד, 27-29.
- מי שחלק משערותיו הלבנים ויש לו מזה צער והפרעה בשידוכים, יכול לצובעם כשאינו מתכוין ליפוי רק לתועלת.
167. צביעת שערו וזקנו של אדם צעיר למניעת צערו ובזיונו. הרב חיים רוטר. **שו"ת שערי חיים**, ח"ב, סי' צה, עמ' רצ-רצד.
- יש בזה איסור תורה של לא ילבש, ואין מקום להקל.
168. הורדת שערות הגדלים על הפנים בקרני לייזר. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ד, יו"ד, סי' ז, עמ' קסה-קע.
- מותר להסיר את השערות בקרני לייזר ללא חשש של לא ילבש, רק כשאינם נמצאים במקום שיש בו חשש של לא תקיפו פאת ראשכם.
169. כתובת קעקע של שם קדוש. הרבנים עובדיה יוסף טולידנו, אשר זליג וייס, זלמן נחמיה גולדברג. **שו"ת משיב משפט**, ח"א, סי' יט, עמ' קלט-קנת.
- בעלת תשובה שרוצה להסיר שם קדוש החקוק על רגלה, יכולה למחקו על ידי הסרת העור אף שאחר כך יירקב לאט, או בקרני לייזר בעדיפות על ידי גוי.
170. בהלכות נדה. הרב דוד אייכנשטיין. **דבר טוב**, סי' יב, עמ' נט-סד.
- בין הנושאים: רואה מחמת תשמיש; בדיקת שפופרת; תולה במכתה; תלית בדיקת הפסק טהרה וז' נקיים בתפרים שעשו לה בלידה.
171. **טהרה ורפואה**, בטאון רפואי-תורני לרבנים ומורי הוראה. הרב יצחק אברהם מלבר. ירושלים, תורת המשפחה, גל' א-ב תשע"ב, גל' ג תשע"ג, כל אחד 4 עמ'.
172. פרישה סמוך לוסת כששמו התקן תוך רחמי. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"א, יו"ד, סי' ה, 366-367.
- סיכום ההלכות עבור מי שנוהגת לפי פסקי הרב עובדיה יוסף.
173. נשים שמרגישות בשעת וסתן כגון כאב בטן וכדומה ולא בדקו. הרב אהרן זילברשטיין. **אז תשכיל**, סי' לט, עמ' רנב-רנו.
- יש סוגי הרגשות שלפי דעת הפוסקים יש לטמאה.

174. זקנה מסולקת דמים שחלתה בחולי פארפא"ל (צניחת רחם) ואינה יכולה להיטהר. הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר, בתרמ"ח. **שו"ת מהרי"ץ**, יו"ד, סי' צב, עמ' רכה-רכז.
- בהרגשה גמורה אסורה, ובראייה בלי הרגשה אפשר להקל, במיוחד כשיש צירוף מחמת מכה. -בסי' צג עמ' רכח הורה שבדחית נישואין מחמת מחלת החתן, אינה צריכה לספור שבעה נקיים מחדש.
175. חובת ההסתכלות בכדיקה פנימית. הרב ליאור שגב. **אמונת עתיך**, 96, תשע"ב, 74-75.
- נחלקו פוסקי זמננו אם חובה על הרופא או האשה להסתכל אם יש דם כשאין צורך בכך.
176. דימום כתוצאה מבדיקת פיפל. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 95, תשע"ב, 59-60.
- בנטיילת דגימה מרירית הרחם הדם נחשב דם מכה ומותר, וכן הורו כמה פוסקים.
177. איבחון עקרות הלכתית. ד"ר טובה גנזל, ד"ר דינה צימרמן, תרצה קלמן. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 53-63.
- מחקר המשך לפי שאלונים שהשיבו רבנים ורופאים.
178. אמרו לה הרופאים שלא תוכל להתעבר רק קודם שנים עשר יום אחרי וסתה. הרב אברהם יהודה ליב פסין, בתשכ"ט. **תמורת איל**, סי' נא, עמ' קל-קלט.
- יכולה להקל ביום אחד שתמתין רק ארבעה ימים, או שלא תפסיק טהרה חודש אחד, ואז בחודש הבא תוכל לפסוק בטהרה מיד.
179. אשה שלקחה כדורים וקבעה וסתה לראות בהפלגת יום העשרים נתשע. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ח, סי' קכב, עמ' רסה.
- גם כשהפסיקה לקחת את הכדורים תחוש ליום זה, כדעת הרב שמואל וזנר שכדורים קובעים וסת רק לחומרא ולא לקולא. -בסי' קכה עמ' עו-רעא השיב לבת עדות המזרח שראתה דם בשלושת הימים הראשונים אחרי הפסק טהרה, ואחות יראת שמים בדקה ואמרה שיש לה מכה המוציאה דם שיכולה להקל, אך לא אשכנזיה. יש עצה למדממת מחמת שפשוף, לבדוק ביום החמישי והשביעי.
180. קביעת תאריך החתונה. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטיין. **אמונת עתיך**, 96, תשע"ב, 55-64.
- חילוקי דעות בין הרופאים אם מומלץ לכלה ליטול גלולות בכל מקרה. הוראות הלכתיות ומעשיות לשימוש בגלולות.
181. כלה שבתוליה בותקן על ידי רופא. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, יו"ד, סי' ו, עמ' קיז-קכד.
- יש מפוסקי זמננו שהתירוה בלי לספור שבעה נקיים, מכיון שהביתוק לא נעשה על ידי ביאה. -בסי' ט עמ' קכו-קכח דן בחובת כיבוד לאשה חכמה או זקנה.
182. דין האשה בשלית פתח והיפרדות שליח. הרב מרדכי הלפרין. **הברכה**, ח, תשע"א, עד-עז, תמונות.
- חלילה להתייחס לדם שנגרם על ידי היפרדות שליח כאל דם מכה, שכן כמעט כל "דם קושי" האמור במשנה ובגמ' (כולל דם קושי אסור) הוא דם הנגרם מהיפרדות שליח.

183. סיוע לסומא על ידי אשה. הרב עובדיה יוסף טולידנו. **משיב משפט**, ח"א, סי' טו, עמ' קיז-קכא.
יכולה אשה ברחוב לסייע לסומא לעבור את הכביש בהפסק בגד עבה.
184. טבעת נובה לענין חציצה בטבילה, בדיקות הפסק טהרה ושבעה נקיים. הרב נח אייזיק אהלבוים. **ישורון**, כז, תרצב-תשא.
לכתחילה צריכה להסיר את הטבעת לפני הטבילה והבדיקות, ובדיעבד כששכחה וכבר שימשה ניתן לסמוך על הפוסקים המקילים.
185. חציצה בתפרים שעושים הרופאים. מונחי. **ארחותיך למדני**, ח"א, סי' קמא, עמ' תפז-תצ.
ישנם כמה טעמים שאין התפירות חציצה, ומותר לטבול אתם.
186. טבילה באשה שיש לה סתימה או כתר זמניים בשן. הרב יעקב כהן. **ויאמר שמואל**, יג, רכח-רלה.
אין זו חציצה, ויכולה לטבול כך מכיון שרוצה עתה שישארו.
187. סתימה בשניים. הרב בן ציון בלום. שו"ת וחידושי **שיבת ציון**, סי' קסו, עמ' רפז-רפט.
לדעת כל הפוסקים כמעט אינה חציצה בטבילה, ואפילו שלא בשעת הדחק-בסי' קג עמ' קצב-קצה דן בשחיטת סומא-בסי' קט עמ' רג השיב על שחיטה בשמאל-בסי' קנח עמ' רעח אסר לחולה שאין בו סכנה לציית לרופאים ולגמוע דם מבושל שהוא מדרבנן, והתיר למרוח בוזלין אפילו לבריא כי נפסל מאכילת כלב.
- ה. נדרים, צדקה, מילה**
188. אשה שנהגה להתענות שני וחמישי ועתה היא חולנית. הרב אברהם יהודה שוורץ, בתרל"ה. שו"ת **קול אריה**, יו"ד, סי' סז, עמ' קצה-קצז.
כשהרופא אמר לה שאם תצום אין תרופה למחלתה אינה צריכה התרה כלל, ורק כשתחזור לאיתנה והתענית תזיק לה יכולה להתיר על ידי פתח.
189. נדר בעת מחלת בנו להתענות ביום הולדתו י' אדר, והשנה חלה תענית אסתר ב"א אדר, וקשה לו להתענות יומיים. הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר, בתרמ"ו. שו"ת **מהריא"ץ**, יו"ד, סי' צט, עמ' רמא-רמב.
יכול לסמוך להתיר נדרו על ידי פתח הנעשה בחרטה, ומהיות טוב יפדה את תעניתו.
190. אין מתרפאין בדברי תורה. הרב עזריאל כהן. **נר יום טוב**, יח, 271-273.
תירוצים לקושיא מהגמרא שהחש בראשו יעסוק בתורה.
191. טיפול שינים בהורה. הרב שלמה א. גליקסברג. **ניצני ארץ**, סי' י, 261-281.
אם אין אחר יכול הבן לטפל באביו גם אם ידמם, וכשמוחל יכול גם כשיש אחר.
192. רחיצת הורים סיעודיים. הרב אברהם פנחס שטרית. **בארו של אברהם**, ח"ב, סי' סו, עמ' שעה-שעט.
אין להיכנס עם אביו ורבו למרחץ, ואביו אפילו כשצריך לו אסור. זקן סיעודי ואין אחר שיכול לרוחצו, מותר לבן כשיכסה את הערוה במגבת. אין היתר לרחוץ את אמו חולת אלצהיימר, אלא ישכור אשה שתרחץ אותה.

193. הכנסת אב חולה אלצהיימר לבית אבות וביקור אצלו. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' סא-סב, עמ' קמד-קמח.
- מוטב להשאירו בבית על אף שלעתיים צריך לנהוג עמו שלא בכבוד בגלל מצבו, כי בבית אבות יתכן שלא יטפלו בו כראוי ויקצרו ימיו. כשנמצא שם חייב לבקרו אפילו כשהוא מחוסר הכרה.
194. המטפל בחמיו. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ח, סי' קכט, עמ' רעו.
- יכול לגבות מנכסיו תשלום בעד הטיפול, אך לא דמי ביטול מלאכה.
195. אב שביקש מהרופא לא למסור למשטרה את בנו המכהו. הרב יצחק זילברשטיין. **מוריה**, שסט-שע, תשע"ב, קעד-קעו.
- יש למסור לשלטונות בן המכה את אביו. צריך עיון בבעל המכה את אשתו כיצד לנהוג.
196. קימה בפני תלמיד חכם סומא. הרב דוד בן יצחק. **מעט דבש**, ח"ג, יו"ד, סי' ב, עמ' שיג-שג.
- הרואה תלמיד חכם סומא עובר לפניו צריך לקום, וספק דאורייתא לחומרא.
197. עמידה בפני זקן שעלה לאוטובוס מלא. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי' כו, 79.
- הודיע נהג שאין מקומות ישיבה ובהר הזקן לנסוע בעמידה אין חייבים לקום בגללו, רק מי שרוצה להדר שיתאהב שם שמים.
198. מצות פריעה. הרב אליעזר רוט. **מוריה**, שסט-שע, תשע"ב, קלח-קנה.
- אין די בגילוי העטרה על ידי קיפול והפשלת העור לצדדים, אלא צריך בדוקא לקרוע לכאן ולכאן. הרב נתן גשטטנר התריע על פירצה זו.
199. זמן של מילת תינוק חולה שהבריא. ד"ר אברהם ליפשיץ. **סיני**, קמג, תשס"ט, נט-סז.
- בירור המקורות בש"ס אם מלים אחרי מעת לעת, שבעה או שמונה ימים.
200. המתנת שבעה ימים בתינוק שהיה צהוב והפסיקה הצהיבות. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ו, סי' סח, עמ' קפב-קפד.
- אין צריך להמתין שבעה ימים ומלים אותו מיד. יש לעשות את המציצה בפה, מבלי למלאו תחילה בספירט.
201. מוהל שסירב למול בשבת כי הילד צהוב, ומוהל שני ורופא חלקו עליו. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קמו, עמ' קפט-קצא.
- יכול המוהל הראשון לבטל את דעתו מול השנים, אבל מכיון שמחל על זכותו ימול השני.
202. מילת תינוק שלדעת מוהל אחר הוא צהוב וסכנה למולו. הרבנים אליהו שלזינגר ויוסף ליברמן. **נזר התורה**, כג, תשע"א, ריז-רכג.
- ימול המוהל השני שהוא ורופא סבורים שאין בו סכנה, ואילו הראשון שסירב וחזר בו איבד זכותו.
203. הרדמה בברית מילה. המוהל ד"ר אריה ולדמן. **ארחות**, 63, תשע"א, 28-29.
- סקירה הלכתית רפואית עם מקורות שלא להרדים.

204. מציצה בפה או בשפופרת. הרב יונתן רזיאל. **תחומין**, לב, 110-118.
- המציצה בפה מנוגדת לכללי הרפואה הנהוגים כיום בכל העולם, ועדיפה עליה היא המציצה באמצעות שפופרת סטירילית.
205. מציצה על ידי קטן. הרב אברהם יצחק אולמן. **תפארת**, יב, תשס"ח, סא-סט.
- לדעת קצות החושן ס' שפב ראוי למוהל לעשות הכל בעצמו, מלבד במציצה שאינה אלא לרפואה יכול לכבד אחר.
206. ברכת שהחיינו בברית מילה לילד עם תסמונת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, ס' לח, 109.
- יש להסביר להורים את הזכות לגדל ילד כזה, אך כשאנים שמחים לא יברכו.
207. קטן חרש אילם שגירוהו על דעת בית דין וכשהגדיל פקוהו. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, ס' קיב, עמ' רצ-רצד.
- נראה להחמיר להצריכו גרות מחודשת אחרי שנתפקח.
208. גיורו של אדם המבקש להישאר נשוי לגויה. הרב שלמה א. גליקסברג. **ניצני ארץ**, ס' יא, 283-309.
- השאלה נמסרת לבית הדין שישקול אם להמשיך בסירובו לגיורו, או שמא כעת ניתן לגייר משנודע שהוא אימפוטנט ואינו מקיים יחסי אישות.
209. מזווה במושב זקנים, בבית חולים ובבית כלא. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ח, ס' קלג, עמ' רפג-רפד.
- יהודי שיש לו חדר במושב זקנים של גויים חייב במזווה. בית חולים ובית כלא פטורים כי אין אנשים רוצים להישאר שם, אבל בחדר של עובדי בית החולים יקבעו בלי ברכה.
210. חיוב מזווה בבתי חולים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, ס' לט, עמ' קפה-קצ.
- בית חולים פטור ממזווה כדעת האבני נזר, יו"ד, שה, כי החולים רק משלמים על שהייתם שם.
211. נסע לעיר אחרת לחודשיים לטיפול ברופאים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, ס' עא, עמ' קסה-קסז.
- כדי להימנע מההוצאה הגדולה לרכישת מזווות, רצוי שישכור דירה לחודש אחד ויחדש שוב לעוד חודש.
212. הפילה כעין חתיכת בשר ללא ריקום איברים. הרב יוסף קצבי. **שו"ת רב יוסף**, ס' ה, עמ' עז-פח.
- יפדו את הילד הבא אחר כך בכרכה.
213. פדיון הבן אחר הפלה. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, ס' פא-פב, עמ' רלז-רנ.
- כשהפלה היתה מ"ג יום אחרי הטבילה, חייב בפדיון ובכרכה ללא ספק.
214. פג באינקובטור שנולד בסוף החודש השביעי. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, ס' מ-מא, עמ' קצ-קצט.
- כשנולד קודם זמנו ובחסרון משקל ולדעת הרופאים לא יוכל להיות בלי האינקובטור, יש להמתין מלפדותו בכרכה עד שיצא משם.

215. רועה נכרי שסירס בכורות ישראל, וטוען הישראל שהמום הוטל שלא מדעתו. הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר. **שו"ת מהריא"ץ**, יו"ד, סי' קכד, עמ' רצד-רצט.
- הדעת נוטה להתייחס, כי כשאמר לנכרי לסרס עדרו לא זכר שיש בהם בכורות ולא פשע.
216. דין צמחים שנוצרו בהנדסה גנטית. הרבנים שמואל דוד ויהודה עמיחי. **אמונת עתיך**, 93, תשע"ב, 24-39.
- סיכום דעות הפוסקים אם יש להתיר או לאסור משום כלאים, ואם יש בהם סכנה לבריאות.
217. הנדסה גנטית. הרב אהרן בוארון. **תנובות שדה**, 100, תשע"ב, 83-90.
- בירור דעות האחרונים אם יש בזה איסור כלאים.

ו. רפואה, השתלות

218. **רפואה, מציאות והלכה** ולשון חכמים מרפא. הרב מרדכי הלפרין. ירושלים, מכון שלזינגר, תשע"ב, יב, 548 עמ', הסכמת הרב אביגדר נבנצל, הקדמה, ששה שערים (חיים ומוות; ברית קודש; פוריות ולידה; רקחות וטבחות; דע מה שתשיב; נספחים ומפתחות), שער באנגלית.
219. **חיים בריאים כהלכה**. קובץ בענייני הנהגת שמירת הבריאות על פי התורה ועל פי ספרי הרפואה. יחזקאל אסחייק. מהדורה עדכנית. בני ברק, תשע"ב, 224 עמ', הקדמות. בסוף קטעי מכתבים, וטבלת אינדקס משקל גוף.
220. **שיעורי תורה לרופאים** א-ה. הרב יצחק זילברשטיין. (בני ברק) תשע"ב, 619; 683; 615; 628; 329 עמ', הסכמות, רשימת הנושאים. בסוף כל חלק מפתח ערכים. בסוף ח"ה מפתחות כוללים.
221. JEWISH MEDICAL ETHICS. JERUSALEM, SCHLESINGER, VOL. 3, 1989-2011 INSTITUTE, 2011, 12, 452 P.
222. ספר **הישועות השלם רופא חינוך**. לבעיות עין הרע, זרע קיימא, פוריות, דיכאון וחרדות, סטיות ונטיות, ועוד 280 בעיות ומחלות. רב מכר. משה אברהם ברששת מנתניה. ירושלים, משיב הרוח, תש"ע, 301 עמ', הסכמת הרב רפאל מאמו, תוכן ענינים, סדר אלפביתי.
223. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ח. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 147-195.
- 8 פרקים, 94 מקורות, 432 ערכים.
224. סדר וסוד הפדיון נפש לחולה. הרב יעקב משה הלל. **שו"ת וישב הים**, ח"ג, סי' לו, עמ' רפט-רצד.
- דרכי עריכת הפדיון לפי הרמב"ן, האריז"ל ומקורות נוספים.
225. נטילת תרופה מועילה אך יש בה חשש להתקף לב. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' עד, עמ' קעא-קעד.
- לסובל ממחלת M. S. (מולטיפל סקלרוזיס) שבהמשך הזמן מאבד כל חושי ומגיע לשיעור מות, מותר לקחת תרופה שתועיל לו אלא שיש בה גם סיכון.

226. חולה המתנגד לטיפול הצלתו. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קס, עמ' רה-רו.
- זקן שחלה בדלקת ריאות קשה ומתנגד שיכניסו לפיו צינור ארוך לרפואתו, אין להיענות מיד לרופאים אלא ישאלו תחילה את משפחתו הקרובה וגדולי הוראה.
227. צייתה שאם יתברר שחולה במחלת השכחה לא יעשו לה טיפולים להארכת חייה. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' קכג, עמ' שנח-שסג.
- חובה להאריך את חייה מבלי להתחשב ברצונה. מי שיש לו נמק בשתי רגליו ואם לא יקטעום ימות בודאי, אסור להישמע להתנגדותו וחייבים להצילו.
228. צדקת המורדמת מחמת יסוריה, ובאות נשים לשיר לפניה שירי קודש ולומר תהילים. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, יו"ד, סי' נד, 348-349.
- לא צדק הרב שהורה להן לצאת כי הן מעכבות את יציאת הנשמה, ואדרבה טוב שיהיו בחדר. לא יאמרו שהתהילים יהיו לרפואתה אלא לטובתה.
229. חזרה מהסכמה לתרומת מח עצם. הרבנים מרדכי הלפרין ומשה שטרנבוך. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 5-10, 205-206.
- אין חובה לתרום מח עצם, אבל מי שהסכימה אסור לה לחזור בה, כי גורמת מיתה תוך זמן קצר למי שטופלה על סמך הסכמתה, וחזרה כזו מהווה רציחה בגרמא.
230. הפרדת תאומות סיאם. הרב אברהם יהודה ליב פסין. **תמורת איל**, סי' פז, עמ' רלו-רלט.
- בירור ההלכה אם מותר להפרידם כשלאחת יש לב שלם ולשניה חצי, וכשינתחו – האחת תמות בודאי והשניה ספק תחיה.
231. תאומים סיאמיים דו-ראשיים – היבטים הלכתיים. הרב ד"ר חיים סיימונס. **סיני**, קמד, תשע"ב, קז-קס.
- מכלול עניני תופעה זו בהלכה.
232. הפיכת אנדרוגינוס לזכר או לנקבה. הרב ישראל גרינברגר. **שובה ישראל**, ח"ב, סי' פד-פה, עמ' רנג-רסא.
- אין לסרס את זכרותו להופכו לנקבה, אלא יסרס עכו"ם את נקבותו להופכו לזכר.
233. נישואי אשה עם אשה שהפכה לאיש. הרב אליהו אברג'יל. **תחומין**, לב, 343-347.
- הפיכת המין היא תועבה וכרוכה באיסורים חמורים. נקבה שעשתה ניתוחים להיות כאיש באופן מלאכותי, אין קידושיה כלום ואין צורך בגט.
234. נולד בן עם מום בלב והכליות אינן תקינות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' עה, עמ' קעד-קעז.
- כשהתברר שלא יוכל להיות אין חיוב לעשות פעולות להאריך את חיי השעה שלו, ומכל מקום יחזקוהו באוכל או בחיבור למכונת הנשמה. בס' עז עמ' קעח-קפא פסק שלא להתאבל עליו, גם אם הרופאים החזיקוהו בחיים באמצעים מלאכותיים יותר משלושים יום.
235. בירור הלכתי בענין **השתלת אשכים**. צבי רייזמן. לוס אנג'לס, טבת תשע"ב, 181 עמ'. כולל את הקונטרס השתלת שחלות.

236. השתלת רקמת אשך. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ב, סי' מד, 276-280.
- לתורם ולמושתל יש חלק בבן, ולכן מספק הוא יהיה ישראל ולא כהן, בכור יצטרך פדיון מספק, וכשמקור רקמת הזרע מנכרי אינו צריך לחוש לעניני עריות וממזרות של קרובי התורם. לדעת הרב יעקב אריאל הקובע הוא התורם.
237. ניתוחי מתים והשתלת איברים. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קלה, עמ' קלב-קלד.
- תשובה מתשמ"ה לבית הדין בלונדון, שאין להתיר כרטיסי תורם המאפשרים הוצאת איברים רבע שעה אחרי הפסקת הנשימה, וישמשו להצלה מידית ולא למחקר.
238. **ברמיך חיי**, ליקוט הלכות בענייני תרומת דם, ועוד בירורים ופסקים בהלכות רפואה. הרב אברהם יעקב גולדמינץ. עם פסקים והוראות מהרב משה הלברשטם, וקונטרס דבריהם הם זכרונם, הספד וסיפורים אודותיו. בסופו קונטרס אנשי חסד נאספו, הספדים על הבחור אליהו ישראל אברמן. מהד' ב מבוארת ומורחבת. ירושלים, לב מלכה, תשע"ב, רפב עמ', הקדמה חדשה. תמונות מהכנסת ספר תורה, וסקירת פעילות לב מלכה.
239. תרומת איברים או התרמת איברים. הרב רצון ערוסי. **תחומין**, לב, 77-85.
- התנגדות לחתימה על כרטיסי אדי או בלבבי בגלל פגמים הלכתיים, והצעה להקים בתי דין מיוחדים שיחליטו אחרי הפטירה על תרומת אבר מהנפטר וישגיהו על קבורתו.
240. חבלה בעצמו לצורך פרנסת בנו. הרב נתן גשטטנר, לרב צבי רייזמן. **מוריה**, שסט-שע, תשע"ב, קנט-קסב.
- אין להתיר לאב זקן לתרום את אצבעו לבנו הנגר שנקטעה אצבעו בתאונת עבודה ואיבד את פרנסתו ומקור מחיתו.
241. השתלת קרנית עין של מת לסומא. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' לט, עמ' קסו-קע, ח"ה, סי' מב, עמ' קעה.
- הצעה לרבנן להתיר השתלת קרנית לסומא כדי להחזיר לו את מאור עיניו.
242. ביקור חולים. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, יו"ד, סי' כא, עמ' קס-קעא.
- שיעור רחב שנאמר על מצוה זו, חשיבותה ופרטי דיניה.
243. נסיעה לעיר אחרת לביקור חולים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' מו-מו, עמ' ריג-רכה.
- אין צריך לבטל ממלאכתו או מלימודו לנסוע בעצמו כשיכול בטלפון או בכתב, אבל יש בזה ענין מוסרי כשחברו היה רגיל לבוא אליו במצבים כאלו.
244. **חיי אשה**, מבט אישי ורפואי. ספורן של נשים שעלו במפגשיהן עם רופאה בכירה במרפאתה.
- ד"ר חנה קטן. ספרית בית אל תשע"ב.
245. **יוסף חיים**, הלידה בהלכה ובמחשבת ישראל. הרב יוסף סט. קריית גת תשס"ו, ו, יח, 303 עמ', הסכמות, הקדמות, תולדות זקניו ותמונות. בחלק א שבעה שערים: היולדת, הולד, המינקת, האמהות, התאומים, הבכור, המשכלה והעקרה.

246. **מילים מהבטן**-המדריך האופטימי להריון ולידה. מלי גריץ. יעוץ רפואי: פרופ' שמחה יגל. תל אביב, משכל, תשע"ב.
247. **גפן פוריה**. ירחי לידה באגדה ובהלכה, עם שער התפילות. דוד חי כהן. אופקים תשע"א, תלד עמ', הסכמות, הנצחות, מפתחות, הקדמה, הערות.
248. **חידושים בניקולוגיה והלכה**, פסקים, דילמות והתמודדויות. מקורות לכנס ה-12. ירושלים, פוע"ה, תשע"ב, 8, 142 עמ'.
249. זירווי לידה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי' כ, 68-69.
- כשירדו מים והחל תהליך הלידה, מותר לעשות זירווי כהוראת הרופאים ואפילו בשבת.
250. גוסס המבקש ליטול ידיו. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' רא, עמ' רפג-רפד. כשמרים ידיו לבדו ישפכו עליהם מים, אבל כששוכב באין אונים מספיק להרטיב את ידיו במטלית.
251. מהו זמן המיתה. הרב משה שטרנבוך. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 35-36.
- גם אחרי מוות מוחי אין להוציא את הלב, כי כיום ממשיכים להנשים במכונת הנשמה.
252. קביעת זמן המוות. הרב משה שטרנבוך. **ישורון**, כז, תרפז-תרצא.
- פוסקי זמננו אינם מסכימים למסקנות הרבנות הראשית שדי במות גזע המוח.
253. קביעת רגע המוות. הרב שלום י. יצחק הלוי. **ישורון**, כו, תל-א-תרלט.
- סוגית מוות מוחי שיש בה רציחה מחד והצלה מאידך, לא הוכרעה בראיות כל צורכה.
254. הפסקת הנשמה לחולה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קסא, עמ' רח-רט.
- כשמפסיקים את אספקת החמצן על ידי הטיימר זו רציחה, ויש להורידו מהחולה או להתקין בלון נוסף.
255. סטודנט כהן ללימודי רפואה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' כא-כד, עמ' קיב-קכה.
- אסור לכהן ללמוד רפואה מכיון שבהכרח יטמא למתים, ואפילו מתי עכו"ם.
256. כניסת כהן לבית חולים לבקר חולה. הצעת הרב צבי רייזמן ותשובת הרב שמואל וזנור. **מוריה**, סט-שע, תשע"ב, קסג-קסד; **שערי הוראה**, טו, תשע"ב, קנח-קס.
- המשיב אינו מסכים להצעה להתיר תמיד לכהן לבקר את החולה, אלא רק כשעושה לו נחת רוח, משמשו ומתפלל עליו.
257. כניסת כהנים לבית כנסת שבבית חולים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' נו, עמ' רנא-רנג.
- כשמתקיימות בחינות בבית הכנסת, מותר להיכנס מהדלת שאינה פתוחה לבית החולים מבלי לחשוש שמא אירע שם מת, ומהיות טוב יניחו על הדלת דף שנשמך על ידי נטר.
258. כניסת אשת כהן ללדת בבית חולים שיש בו טומאת כהנים. הרב מתתיהו דייטש. **נזר התורה**, כג, תשע"א, קצז-רא.

- מותר לה להיכנס לבדיקות וטיפולים נצרכים וגם ללדת שם, ואם הוא זכר אין להוציאו מחדר לחדר ללא צורך, ולא תבקש חינם להאריך את שהותה בבית החולים.
259. כניסת אשת כהן לבית חולים ללידה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ט, סי' קצח, עמ' רפ-רפא.
- מותר לה להיכנס לבית החולים גם כשיודעת שהעובר זכר, ויכולה להישאר שם מכיון שכניסתה היתה בהיתר. -בסי' ר עמ' רפב השיב שנכה אבל היושב על כסא גלגלים מחמת שהוא זקן, חלש או חולה, אינו צריך לשבת על הקרקע או על כסא נמוך.
260. הצעת תיקון לכהנים להיכנס לבית חולים. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קלב, עמ' קל.
- תחילת דיון אם מועילה התקנת משקוף במנהרה שבין שני בנינים. -בסי' קלג עמ' קלא החל לדון בדין אבילות, על עובר שנולד בתוך שבעה חודשים וחי באינקובטור עד אחרי שלושים יום.
261. כניסת אשת כהן מעוברת לאהל המת כשהתברר באולטרה סאונד שהעובר זכר. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ט, סי' מב-מד, עמ' ריח-רכז.
- מותרת להיכנס ואף לשהות בבית החולים אחרי הלידה.
262. ניתוח מתים כדי ללמוד דרכי הרפואה. הרב שמואל אהרן יודלביץ. שו"ת **מעיל שמואל**, תשע"א, עמ' קנג-קס.
- ההיתר לנתח לצורך לימוד רפואה הוא רק כשיש חולה במחלה זו, ועל ידי ניתוח נוכח לרפאו להציל את חייו.
263. מי שצויה למסור את גופתו למחקר. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' מ, עמ' קעא-קעג.
- נמסרה הגופה לאוניברסיטה ונודע אחרי עשר שנים שעדיין לא נגעו בה, חייבת המשפחה להשתדל שיביאוו לקבורה. דיני אבילות חלו אז על הקרובים משנתיאשו לקבורו, אבל כעת ינהגו רק ביום הקבורה ויקרעו.
264. טומאת אהל בגולגולת המוחזקת לצורכי מחקר. הרב מנחם מנדל חיים לנדא, בתרע"ד. **נזר התורה**, כג, תשע"א, קסח-קעד.
- יכול כהן להיכנס לבית רופא המחזיק בביתו גולגולת להתלמד, ובדרך כלל היא של גוי.
265. שבירת רגלי זקן שמת ורגליו כמושות כדי לרוחצו היטב. הרב שלמה אצבאן. **ויאסוף שלמה**, יו"ד, סי' לב, דף טז ע"ב.
- חלילה לאנשי חברת גמילות חסדים לנהוג בזיון במת, וינקוהו כשהוא מוטה על צידו הגם שזו להם טירחה יתירה.
266. קבורת מרה שניטלה בניתוח. הרב אברהם יהודה ליב פסין. **תמורת איל**, סי' סב, עמ' קעג-קעט.
- באבר מן החי אין חיוב קבורה, ובפרט שלמרה אין דין אבר.
267. חיוב קבורת שליה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ב, סי' מג, 269-276.
- מותר למסור שליה לנסיונות רפואיים, ויקברו את מה שלא נצרך והשאריית שלאחר הניסוי.

268. התעכלות הבשר. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, אר"ח, סי' עד, 195-198. סדר עיכול הבשר והעצמות, וצדיקים שמצאום כעבור שנים שלימים בבשרם.

ז. נשים, הפריות

269. הכרת כשרות בת מאומצת על פי עדות רופא. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, אה"ע, סי' א, עמ' קפא-קפב.

רופא מיילד נאמן לומר שהתינוקת שנמסרה לאימוץ היא בת לאב ולאם יהודים, ויכולה להינשא בלי פקפוק.

270. איסור השתמשות בהפריה מלאכותית. הרב שמואל אהרן יודלביץ. **מעיל שמואל**, תשע"א, עמ' קעה-ריט.

פירוט האיסורים להיעזר בזה בין אם הזרע מישראל או מנכרי.

271. מעמדו של ילד שנולד מהפריה חוץ-גופית לאחר מות האב. הרב אריה כץ, ד"ר יוסי גרין. **תחומין**, לב, 96-104.

ויכוח ביניהם מה דעת פוסקי זמננו, אם נחשב כבנו של בעל הזרע לגבי יבום וירושה.

272. ממזרות בטיפולי פוריות. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 96, תשע"ב, 65-70.

יש מפוסקי זמננו הסבורים שאין ממזרות אלא כשנעשתה עבירה ולא בהזרעה מלאכותית, ולכתחילה לא טול זרע מיהודי.

273. דין ממזרות בהזרעה מלאכותית. הרב עובדיה יוסף טולידנו. **משיב משפט**, ח"א, סי' כה, עמ' ריג-רכח.

יש כמה צירופים להכשיר את הולד, והסכימו לזה הרב ציון בוארון וזקנו הרב עובדיה יוסף.

274. חללות בהזרעה מלאכותית. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 95, תשע"ב, 54-58.

ולד של כהן וגרושה שנולד מהזרעה מלאכותית דינו כספק חלל. אין כל חשש שכהן ג'ינג'י ישא ג'ינג'ית, וגם אם בנם יהיה ג'ינג'י ביותר אין בכך כל מום לכהונה.

275. מיהו אב בימינו? הרב פרופ' אברהם שטיינברג. **תחומין**, לב, 348-358.

בירור הדעות מיהו האב בהזרעה מלאכותית ובשיבוט.

276. יחוס ולד שתחילת יצירתו נעשית שלא בדרך כל הארץ. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' קכח, עמ' שעג-שפב.

ספק אם בן כזה נחשב בנו ולכן יש להצריך חליצה, וכן הורה הרב נסים קרליץ. הרב שמואל וזנר פסק שאין להוציא לעז על ילדים כאלו, מקיימים בהם פריה ורבייה, ומלים אותם בשבת. לא ברורה דעת הרב יוסף שלום אלישיב בענין זה.

277. בדיקת רקמות לקביעת אבהות. הרב מרדכי רלב"ג. **תחומין**, לב, 359-365.

הזרעה מלאכותית מזרע הבעל מותרת, והבן נחשב כבנו לכל דבר. כשיש לכך אישור ממכון רפואי אפילו של גויים, אין האשה זכאית לדרוש מהבעל לבצע בדיקת רקמות.

278. אם פונדקאית. הרב גמליאל רבינוביץ, לר' צבי רייזמן. **הברכה**, ח, תשע"א, קנב-קנה.

תגובה לחיבורו השתלת שחלות, וסיכום מי נקראת האם.

279. עובר הגדל ומתפתח בנוף פונדקאית. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' מא, עמ' קעד-קפב.
דיון וסיכום דעות פוסקי זמננו מי נקראת האם.
280. תינוק במבחנה ואם פונדקית. הרב יחיה טובול. **תפארת אירופה**, ד, תשע"ב, ל-מב.
בירור אם היחוס נקבע לפי הלידה או לפי רגע התמקדות הזרעים, ואם מקיימים פריה ורביה בהפריה מלאכותית.
281. יחוס אבהות בהפריה מלאכותית או חוץ גופית. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' סה, עמ' רפד-רפז.
לדעת רוב הפוסקים נחשב כבנו לכל דבר, ובפרט כשזה מתבצע בשליחות הבעל.
282. הפריה מלאכותית. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' פג, עמ' קצד-רא.
גדולי ארץ ישראל וחוץ לארץ התירו, אך אין להזדרז בזה, וגם אין צורך לחכות עשר שנים. מקיים בילדים אלו פריה ורביה בלי שום פגם, ואין צריך להודיע זאת בשידוכים.
283. פנויה שילדה בהפריה מלאכותית. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ט, סי' מה-מו, עמ' רכה-רלז.
פרטי ההלכות לגבי מילה, פדיון הבן, נישואין, נחלות ועוד.
284. הזרעה מלאכותית. הרבנים משה אורי אייזנשטיין, ישראל יעקב פישר, שמואל ווזנר. **חבונות ארי**, ח"ד, עמ' קעא-קעד.
הראשון מוחה בתשס"ט ברב אשר וייס שעודד חיפוש פתרון להבאת ילדים, ומצרף מכתבי רבנים מתשנ"ו לאסור.
285. בדיקת PGD. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' פד, עמ' רב-רג.
מצאו הרופאים שלבעל ולאשה יש מחלה גנטית ותשעים אחוז מילדיהם יהיו חולים ויחיו זמן קצר, יכולים לטפל בהפריה מלאכותית באופן שהבדיקה תגלה אם יש בזרע מחלה ואז יושמד ולא יוכנס לרחם האם, ואין בזה איסורים של זרע לבטלה או הריגת עוברים.
286. ירושה בבן שנולד מהפריה חוץ גופית. הרב אריה כץ. **שערי צדק**, יב, תשע"ב, 69-57.
- מחלוקות בין הפוסקים מיהו האב, אך כשיש פיקוח הוא מתיחס אחר האב, ואין האחים יכולים לדחותו בטענת קים לי. כשהפריה מזרע מוקפא אחרי מות האב, יש לנקוט לחומרא שאינו מתיחס אחר האב ואינו יורש כלום במקום אחים, ומול יורשים אחרים יירש מחצה.
287. ירושה בבן הנולד ממבחנה. הרב ישראל גליקמן. **שערי צדק**, יב, תשע"ב, 70-75.
סיכום הדעות לגבי קיום המצוה, ירושה, מילה, פדיון הבן, מזונות ויבום-בעמ' 83-76 סקירת ד"ר מיכאל ויגודה על עמדת המשפט העברי בסוגיא חדשה זו.
288. הצורך בפיקוח הלכתי במעבדות הפוריות. הרב בנימין דוד. **אמונת עתיד**, 95, תשע"ב, 48-53.

למניעת חששות הלכתיים של הבחנה ורוב בעילות אחר הבעל יש צורך בפיקוח הלכתי שהזרע הוא מהבעל, וגם אשה נאמנת על כך.

289. כשל היציגות בהלכה. הרב ד"ר מיכאל אברהם. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 37-52.
אמינותן הסטטיסטית של בדיקות לתופעות נדירות, ולא תמיד יכולים רבנים לסמוך על תוצאות הבדיקות.
290. מניעת הריון. הרב אברהם יהודה ליב פסין. **תמורת איל**, סי' עד, עמ' רו-רט.
פירוט ההלכות מתי מותר ובאלו אמצעים.
291. אמצעים למניעת הריון. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' ז, עמ' מב קפב-קצ.
- אשה שילדה כל שנה ומרגישה חולשת הגוף ועצבים מרוטים, יש להקל לה להשתמש באמצעי מניעה לפי סדר העדיפות.
292. אמצעי מניעת הריון. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ד, אה"ע, סי' ז, עמ' רכא-רכה.
- יש לסמוך על מורי ההוראה שהתירו להשתמש באמצעים לעשות הפסקה בין הריון להריון גם בלי סכנה, ויעדיפו להשתמש בכדורים כשלא יגרמו דימום.
293. מניעת הריון מחשש סכנת נפשות. הרב עבדיה הדאיא, לרב נסים הכהן. שו"ת **אחימלך הכהן**, יו"ד, סי' כז, עמ' קנו-קנז.
חמשת האופנים כיצד תתנהג האשה כשרופא מומחה ודתי מאשר זאת.
294. הסובל ממחלה גנטית שבניו נולדים חולים ואינם מאריכים ימים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' פ, עמ' קפה-קפח.
יש להקל לו לא לעסוק בפריה ורבייה, וישאל גדולים מורי הוראה.
295. נטילת כדורים למניעת הריון כשאין שלום בית. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' פה, עמ' רג-רה.
- כשחושבת האשה שביתם לא יתקיים, יכולה לקחת כדורים גם בלי ידיעת בעלה.
296. מניעת הריון. הרב מנחם בורשטין. **תפארת אירופה**, ד, תשע"ב, קלג-קמד.
מכלול עניני מניעת הריון והאמצעים העדיפים. -בעמ' קעה-קפו דברי ד"ר אליהו שוסהיים על אגודת אפרת.
297. קשירת חצוצרות לאשה היולדת בהפריה חוץ-גופית. הרב גדעון ויצמן. **תחומין**, לב, 109-105.
- בכריתת החצוצרות יש איסור סירוס ואין להתיר לאשה, שכן יכולה להשתמש באמצעי מניעה אחר כדוגמת גלולות או התקן תוך-רחמי.
298. תפירת שחלות לאשה שאמצעי המניעה אינם מתאימים לה. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ה, סי' מו, עמ' קפ-קפו.
אשה שהגיעה להתמוטטות נפשית אחרי שתי לידות והרופאים אסרו לה להיכנס להריון, אפשר להתיר לה לתפור את השחלות.
299. תשמיש עם נרתיק כשהבעל או האשה חולי איידס. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ד, אה"ע, סי' ח, עמ' רכה-רכז.
עדיף שישתמשו בנרתיק למניעת התדבקות מאשר שיצטרכו להיפרד.

300. כריתת הרחם בהלכה. הרב אליעזר בן פורת, פרופ' פסח קליימן. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 66-80.
- בירור אם יש בזה איסור סירוס, ומה דינה לגבי הלכות נדה.
301. סירוס פרד. הרב שלמה אצבאן, בתרס"ב. **ויאסוף שלמה**, אה"ע, סי' א, דף כא ע"ב.
- מותר לסרס פרד שאינו מוליד, בין בידיים ובין להשקותו. בס"י ב דף כב הורה לשותף יהודי עם גוי בבהמות שיתעלם מזה שהגוי מסרסם מדעת עצמו, אך לא ייעץ ויסייע לו.
302. סירוס בעלי חיים לצורך מניעת צער. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' כה-כו, עמ' קכו-קכט.
- יש לברר מיהו הרב שהתיר לאדם לגדל כלב, וישאלו שני רופאים וטרינרים אם סירוס היא רפואתו היחידה, ואזי יעשו בעקיפין בגרמא ועל ידי גוי.
303. נער שנסתם פי האמה שלו, ויש לו נקב בעטרה מן הצד. הרב יהושע אהרן צבי ויינברגר, בתרמ"ז. **שו"ת מהריא"ץ**, אה"ע, סי' ד, עמ' טו-טז.
- אם אכן יתברר שנולד כך, אפשר להתירו לבוא בקהל ואינו כרות שפכה. בס"י יא עמ' מא-מב לא התיר בתרמ"ז נישואי מינקת זונה לחרש. בס"י יז עמ' סב הכשיר במקום עיגון, גט שלא הוזכר בו שם אבי המגרש שנוסף מחמת חולי.
304. היתר פצוע דכא לבוא בקהל. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קנג, עמ' קעב-קעג.
- כשכרתו הרופאים את הביצה השמאלית שנרקבה נוהגים להתירו לבוא בקהל, אך אם לא יודיעו זאת בשידוכים יש משום אונאה וגניבת דעת.
305. פצוע דכא וכרות שפכה שמתקנים את הסתימה בניחות. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קנד, עמ' קעה-קעז.
- ניתחו הרופאים את הסתימה וחייברו את שני חלקי השביל, חוזרים להכשרם.
306. היתר נישואי גרושה מינקת מחמת סיבות רחופות תוך כ"ד חודש. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ט, סי' סא, עמ' רפג-רפה.
- סבלה מאד מהבעל וילדה שלושה חודשים אחרי הגירושין, וכשמצאה שידוך הגון שיפרנסה-אם תמתין כ"ד חודש תלקח נפשית ויש חשש לסכנת נפשות, מצטרף לגדולי הזמן שהתירו לה להינשא.
307. טיפול פדיקור אצל אשה קוסמטיקאית. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ט, סי' נד, עמ' תלב-תלט.
- הסובל מיבלות ברגליו או מצירפורן חודרנית ואין איש המטפל בזה, יכול לפנות לאשה קוסמטיקאית כשיודע בעצמו שלא יבוא לידי הרהור.
308. הליכת אשה לרופא ואיש לרופאה. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמי**, ח"א, יו"ד, סי' י, 374-375.
- לכתחילה תלך האשה לרופאה, אלא אם כן הרופא יותר מומחה או יותר זול ויבוא בעלה עמה. בס"י יא, 376, התיר לאשה שעוברת טיפולי הריון, ושכנות מזריקות לה כל יום אלא שבערב שבת לא מצאה מי שפנויה, שיכול בעלה להזריק לה בזמן נידתה ובמקום המכוסה.
309. מגע בין נשים לגברים בטיפול רפואי משלים. ד"ר ישראל כץ. **תחומין**, לב, 90-95.

ראוי שכל טיפול רפואי משלים ינתן על ידי גבר לגבר ואשה לאשה, ורק כשאין
בנמצא ויש סבל משמעותי אפשר להקל בתנאים מסוימים.

310. דין יחוד באימוץ ובהפריה מלאכותית. הרב ירון בן צבי. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב,
121-104.

בירור מחלוקות הפוסקים אם דין המאמצים כדין הורים שאין אצלם יחוד-בעמ'
146-122 כתב ד"ר אבישלום וסטרייך על מעמדם של ילדים שנולדו בהפריה
מלאכותית לענין איסור יחוד.

311. יחוד זקן עם זקנה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי' סד, 181-179.

מותר להם להתייחד רק כשידוע בודאי שאין לו גבורת אנשים, וטוב להחמיר.

312. שמיעת קול אשה מזמרת או מדברת לצורך ריפוי קולה. הרב נחמן יחיאל מיכל
שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' פא, עמ' קפח-קצ.

מותר לרופא לשמוע את קול האשה, כי במלאכתו עוסק לצורך ריפוייה.

313. מקח טעות בקידושין. הרב עובדיה יוסף טולידנו. **משיב משפט**, ח"א, סי' כו, עמ'
רכט-רמ.

נישאה לבעל נטיות הפוכות, וכשברחה ממנו כעבור ששה חודשים חולה ועדיין
בתולה, יש כמה סיבות להכשיר את בנה לבוא בקהל.

314. מי שעבר מות קליני או השתלת לב. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ד, אה"ע,
סי' יג, עמ' רלז-רלט.

בירור הדעות אם צריך לקדש את אשתו שנית והשאלות המסתעפות.

315. אשה שבעלה גוסס וקנתה טבעת לבנה החתן לקדש בה. הרב יצחק שמואל שכטר.
ישיב יצחק, חכ"ט, סי' סג-סד, עמ' רפט-רצט.

רצוי שאחד יקנה את הטבעת ויתן אותה במתנה לחתן. יש אפשרות פחותה,
לשאול טבעת קידושין מאשה ברשות בעלה שתודיע לכלה שזו מתנה.

316. חרש שנשא חרשת. הרב צבי מרקוביץ, בתשכ"ה. **ישורון**, כו, תשע"ב, תקיג-תקיט.

בירור ההלכה לגבי ברכת אירוסין כשלמדו בבתי ספר המיוחדים להם.

317. שבע ברכות לחתן שאינו אוכל גלוטן. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי'
עג, 200-199.

לכתחילה ראוי להשיג לו מצות משיבולת שועל, ובדיעבד יש להקל שיברכו
שבע ברכות גם כשלא השתתף בסעודה.

318. חולה מסוכן בלי ילדים ששכנעוהו לגרש את אשתו כדי שלא תפול לפני אחיו המוכח
שחין, והכריחוהו למחול על כתובתה. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**,
אה"ע, סי' קפג, עמ' תפ-תפג.

פסק הלכה בשאלה אם מחילתה תקפה, או שבית הדין יגבו את הכתובה.

319. בניסיון לשלום בית דרש הבעל שתקח כדורים למניעת הריון, ורימתה אותו ולא נטלה
והתעברה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' לג, עמ' קנט-קסד.

אין הבעל יכול לפטור עצמו מחיוב המזונות לבן, ואין לו עליה אלא תרעומת.

320. בנים מזיווג ראשון שהסיתו את אמם להוציא את בעלה השני מדירתה השכורה עקב זקנתו ומחלתו. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' עח-פ, עמ' שלח-שמז.
- זכותו לגור בבית, ואם תשמע לילדיה יהיה לה דין מורדת.
321. חובת הבעל לאפשר לאשתו ללכת לבית החלמה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי' עז, 206-207.
- חיוב הבעל ברפואת אשתו כולל לאפשר לה להתאושש בבית החלמה אחרי לידת ילדה השני ומרגישה צורך בכך.
322. מי שיצא עם אשתו לכפרים מחמת המגיפה, והפקידו לפני כן את נכסיהם אצל הוריה. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, אה"ע, סי' קנג, עמ' תכד-תכה.
- נפטרה האשה והחותנת מסרבת להחזיר לבעל בטענה שהוציאה הרבה לרפואת בתה, תשבע כמה הוציאה ותטול אם זה סכום סביר.
323. בת ישראל שנישאת לכהן וטען שלא מצא לה בתולים. הרב שלמה אצבאן. **ויחל שלמה**, סי' ט, דף ט.
- ארבעה מרבני מרוקו פסקו מחמת כמה טעמים שמותרת לו. -בסי' נא דף יט פסק הרב יהודה הכהן על צוואת שכיב מרע שחזר וכתב מתנת בריא, וחזר וכתב מבלי שניתק מחוליו לחולי אחר.
324. אלמנה שגיסה שידך לה זקן עני קטוע ידיים ורגל. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, אה"ע, סי' עד, עמ' רנג-רנה.
- זהו מקח טעות גמור, ומותרת להינשא לכל מי שתרצה.
325. בעל שאין לו גבורת אנשים. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קנב, עמ' קעא-קעב.
- תשובה מתשמ"ז לרב כתריאל דוד קפלין, שישתדלו להשיג את תיק הדיון בערכאות לפני שמחליטים אם צריכה גט ואם הוולד כשר.
326. לגרש בכפיה בטענה שאין לו גבורת אנשים. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קעב, עמ' רא-רב.
- תשובה מתשי"ט לרב אברהם שאר ישוב, בבירור דעת הרופאים אם מחלתו ניתנת לריפוי.
327. תביעת גירושין בחולה שש שנים שאינו יכול לבעול ולפרנס את אשתו. הרב שלמה אצבאן. **ויאטוף שלמה**, אה"ע, סי' טז, דף כח.
- נדחית טענתו שמזלה גרם, וכופים אותו לגרשה.
328. **גירושי שוטה** כשירות וכפייה. כפית בעל חולה נפש (שוטה) לגירושין בהלכה. אברהם פרי. ירושלים, פוע"ה, (תשע"ב), 83; 117 עמ', הסכמות, הקדמה, מבוא, עברית ואנגלית.
329. אשכנזי שנטרפה דעתה של אשתו, ורוצה לישא אשה אחרת עליה. הרב יצחק אדרבי. **שו"ת דברי ריבות**, סי' רצד, עמ' תס.
- בנידון זה לא חל חרם דרבנו גרשום, ויכול לישא אחרת. בהערה מובאים דברי האחרונים שדנו בדבריו, והצריכו היתר מאה רבנים.

330. נשתתית אשתו אם צריך היתר מאה רבנים. הרב יוסף רוזין, בתרפ"ב ותריצ"ד. **צפנת פענח החדשות**, ח"ב, סי' כח-כט, עמ' פא-צא, קו.
פירוט האופנים להתירו להינשא כשישליש ממון עבורה לקבלו כשתשתחרר מבית החולים.-בסי' לח עמ' קג-קה ענה על חליצת חרש.- בסי' צט עמ' ערב-ערה השיב על חשש מחיקת השם בעישון סיגירות שנרשם עליהם: עליה.
331. טענת קידושי טעות כשנתגלה שהיא חולת עצבים. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קסד-קסה, עמ' קצ-קצב.
תשובות מתשמ"ז ומתשמ"ט לחברי בית הדין בלונדון, לברר אם מחלתה היתה מסוג החוזר מזמן לזמן, ואם כשחלתה אחרי הנישואין לא חזר הבעל לחיות עמה, ואם להאמין שידע שהיתה לה התמוטטות עצבים.
332. חרשת שזינתה. הרב יוסף שלום אלישיב. **קובץ תשובות**, ח"ד, סי' קפב, עמ' ריב-ריד.
תשובה מתשל"ג לרב שמעון יוזוק אם היא מותרת לבועל החרש-אילם, מה דין הוולד, וכשמסרבת לקבל גט אם להתיר לו לשאת אשה על אשתו.-בסי' קפג עמ' ריד-רטז דן בין היתר בנאמנות הרופאים.
333. סידור גט באדם שנשתתק. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, אה"ע, סי' ט, עמ' רל-רלא.
כשעונה בדיבור דינו כעתים חולה ועתים בריא, ויכינו רופא ואחות שיגידיו שכעת הוא בריא, וכן יכינו סופר, עדים ושליח למסירה.
334. בריא שצויה לכתוב את הגט ואחר כך אחזו חולי. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ד, אה"ע, סי' כ, עמ' רסה-רסח.
הכרעה במחלוקת הבית יוסף והרמ"א אם צריך לדקדק שהשכיב מרע יהיה שפוי בין שעת הכתיבה לשעת הנתינה.
335. מי ששינו את שמו מחמת חולי וקוראים לו בשם הראשון. הרב אברהם יהודה שוורץ.
קול אריה, אה"ע, סי' צט, עמ' צא-צה.
היה שמו מהעריסה דוד ונשתנה שמו מחמת חולי ליהודה ועולה לתורה בשני השמות, יכתבו בגט יהודה דוד דמתקרי דוד.
336. כתיבת הגט למי שיש לו שני שמות. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' פא, עמ' שמח-שנא.
אם השם השני ניתן לו מחמת חולי יש לכתוב דמתקרי.
337. מתן גט על ידי מי שנפגע פגיעה מוחית ואבד לו הזכרון כמעט לגמרי. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' מט, עמ' רכו-רכה.
דינו קרוב לחסר דעת, ויש להסס אם לסדר לו גט.
338. יבם שרגלו עקומה, מהלך בצד רגלו, ולפעמים דוחק קצה עקבו בארץ. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, אה"ע, סי' צו, עמ' שי-שיב.
יש כמה טעמים שיוכל גיסה לחלוץ לה. בהערות דברי האחרונים שדנו בזה.

ח. נזיקין, הפלות

339. אשה שחלתה בהיות בעלה בדרך רחוקה, ונתנה מהנכסים לבנה ולבתה הנשואה. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, חו"מ, סי' שלח, עמ' רסד-רסו.

- דין תורה נגד בן אחר שתפס הכל, וקירב את מיתתה של האם. מעין תשובה זו גם באה"ע, ס' קפט, עמ' תצה-תצח. בס' שנא עמ' רצ-רצא דין תורה על חולה שנתן מעותיו לחבירו, וכעבור שמונה ימים השתטה, זעק היכן מעותי, ואחרי שהוחזרו לו נפטר.
340. תביעת רשלנות רפואית בערכאות. הרב עובדיה יוסף טולידנו. **משיב משפט**, ח"א, סי' ל, עמ' רסא-עדר.
- הרופאים מבוטחים למעשה בחברות הביטוח שלא יבואו לדין תורה, ולכן יכולים לתובעם בערכאות גם בלי היתר מבית דין, ולקבל אף יותר ממה שהיה נפסק לפי דין תורה. גם בתאונת דרכים יכולים לקבל פיצויים מוגדלים, כי אין זה לפי דין ומשפט רק לפי דיני חוזים.
341. רופא ויוצאי ירכו שפטרום מלכי טורקיה מכל סוגי המס. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, חו"מ, סי' סד, עמ' שו-שיד.
- נדחית תביעת הקהילות שהצאצאים ישלמו מסים, ודינא דמלכותא דינא.
342. השאיל פרד לחבירו וכשהוחזר בערב ראהו חולה, לא הועיל הרופא להבריאו, ומת באותו לילה. הרב שלמה אצבאן. **ויאסוף שלמה**, חו"מ, סי' מג, דף ס.
- ישבע השואל שלא שינה ללכת לעיר רחוקה עם משא זיתים וייפטר.
343. העמדת אפוטרופוס למי שאין דעתו צלולה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' נב-נד, עמ' רמב-רנה.
- אין למנות אפוטרופוס לגדול שיקנה לחתן את הטבעת שקנה, אלא אחר יקנה טבעת במתנה לחתן בקנין תחת החופה.
344. בן שוטה שמכר קרקע ולא ידוע אם בשעת המכירה היה שפוי בדעתו. הרב שלום יצחק מזרחי. **שו"ת דברי שלום**, ח"ח, סי' קלד, עמ' שעג-שעו.
- מעמידים את הקרקע בחזקתה, עד שיביא הקונה עדות גמורה שבשעה שמכר היה שפוי.
345. שכיב מרע שציוה נכסיו, קם התהלך ברחוב, ונפטר מבלי שכתב צוואה אחרת. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, חו"מ, סי' שיג, עמ' ריט-רכא.
- הדין עם הבן הקטן שטוען שמאחר והבריא בטלה צוואתו.
346. זכות הירושה של מי שהורתו החלה אחרי מות המוריש. ד"ר מיכאל ויגודה. **שערי צדק**, יב, תשע"ב, 76-83.
- כל עוד אין תקנה אחרת, רק בן יחיד של גר יירש את אביו שכן אין לו יורשים אחרים.
347. חולה אמיד שציוה סך ידוע לתלמוד תורה בערכות אחיו, אך ארכו ימי מחלתו וטיפולו ולא נשאר מעות. הרב שמואל די מדינה. **שו"ת מהרשד"ם**, חו"מ, סי' שנז, עמ' רצו-רצז.
- האח פטור לתת לתלמוד תורה, כי ערבותו היתה רק על דעת שישאר כסף.
348. עיכוב שכנים להשכרת מרפאה בבנין. הרב אלעזר חיימוב. **הישר והטוב**, יב, תשע"ב, עדר-רעו.
- הושכר חלק מהמבנה לקופת חולים, אין יכולים השכנים כעבור כמה שנים לטעון שאינם יכולים לסבול את הרעש והלכלוך מריבוי היוצאים והנכנסים, מה גם שלדעת כמה אחרונים גם לכתחילה לא ניתן למנוע זאת.

349. גדר שכיב מרע לענין צוואה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חל"א, סי' צד, עמ' שצז-ת.
- שכיב מרע הוא רק חולה שתשש כל הגוף, אינו יכול להלך ומוטל במיטה, אבל כשהרופאים לא נואשו ממנו ומהלך ברגליו, אין זה אלא כמצוה מחמת מיתה.
350. בוטלה החתונה כי נודע שהחתן חולה עצבים, ותובע בעל האולם את דמי השכירות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' צג, עמ' ריח-רכא.
- כשצד הכלה שכרו את האולם פטורים לשלם דאנוסים הם. כשגם צד החתן השתתף והם ידעו מהמחלה, יצטרכו לשלם כפועל בטל. אין בעל האולם צריך להחזיר את דמי הקדימה ששולמו לו.
351. שילמה מראש עבור טיפול פסיכולוגי וחזרה בה באמצע. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ח, סי' קנה, עמ' שלב-שלג.
- אין ממש בטענת האשה שהטיפול אינו מועיל לה, והפסידה את הכסף ששילמה כפי שהותנה מראש.
352. קבע תור אצל רופא ורוצה לבטלו. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' צב, עמ' ריז-ריח.
- תבעו הרופא על שהתבטל ממלאכתו אינו צריך לשלם כשהיה אנוס, או כשכך המנהג לבטל מדי פעם ואין הרופאים רגילים לתבוע.
353. תשלום בעבור תור למרפאה שלא התממש. ד"ר אליהו לביא. **תחומין**, לב, 238-243.
- פרטי ההלכות מתי יהיה חייב לשלם מי שביטל תור ולא הגיע לטיפול, ומתי על הרופא להוכיח מהו הנזק שנגרם לו.
354. הוצאות רפואה של אחד מהשותפים. הרב אברהם אבן טואה. **נפך**, סי' קמה-קמו, עמ' תקל-תקמג.
- אין השותפים חייבים להשתתף במה שהוציא אחד מהם לרפואתו, ומכל מקום ראוי שירחמו עליו ויעשו פשרה על ידי בוררים.
355. ריפוי מהממון המשותף. הרב רפאל שטרן. **שנים יחדיו**, רנ-רסא.
- פירוט הדעות השונות אימתי זכאי שותף להתרפא מממון השותפות כגון באח המתעסק או שעוסק בעבודת המלך. -בעמ' רסב-רעא בירור דין קבלת רווחים בזמן מחלה או אונס.
356. ניתק חשמל שכנו עקב רעש המזגן. הרב מיכאל שאול רויטנבארג. **קול התורה**, עג, תשע"ב, שכג-שכז.
- כשלאמו הזקנה וחולה מפריע רעש המזגן, ולכן שלח בליל שבת את העוזרת הנכריה לחתוך את כבל החשמל הראשי, אי אפשר לחייבו לשלם על נזק המאכלים הקפואים שהופשרו, או לנכות משכר העוזרת.
357. חיוב תשלומין ברפואות שנתחדשו בזמננו. הרב מאיר שבדרון. **בית אהרן וישראל**, קסא, תשע"ב, קסא-קסה.
- אין החובל חייב בהתקנת מכשירי שמיעה, השתלת שיניים, פאה נכרית ומשקפים שאינם מרפאים את המכה, אבל חייב בדברים שמרפאים את האבר כגון חזרת כח הראיה בניתוח, חיבור אצבע או שן. הערות הרב דוד בריזל, קסב, קיט-קכא.

358. הולדה בעוולה לאור מקורות המשפט העברי. ד"ר מיכאל ויגודה. **אסיא**, צא-צב, תשע"ב, 20-34.
- לקטין שנולד בעל מום אין עילה לתביעת נזיקין נגד מי שבהתרשלותו הביא ללידתו. נספח חוזר מינהל הרפואה במשרד הבריאות.
359. פיצויי נזיקין בגין הולדת עובר בעל מום. הרב חיים וידאל. **תחומין**, לב, 222-232.
- אין מקום בהלכה לתביעת קטן שנולד בעוולה, לא נגד הוריו שלא ביצעו הפלה ולא נגד הרופא שהתרשל.
360. נזק למשקפים במשחק כדורסל. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ה, סי' קד, 283-282.
- אין מוסר הכדור חייב בנוק המשקפים, כי כך דרך המשחק ויש מחילה הדדית אם יקרה נזק.
361. יולדת שהאריכה את חופשת הלידה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ל, סי' נו, עמ' רסא-רסח.
- כשחזרה בה ובינתיים התחילה ממלאת מקום לעבוד, עליה לשלם לה את מחצית ההפסד של חודש החגים.
362. מלמד הנהוג להתענות בכל יום חמישי מימי השוכבי"ם. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' צא, עמ' רטו-רטז.
- פרטי ההלכות מתי יוכל להתענות הגם שנחלש וממעט במלאכת שמים.
363. מטפלת שלא באה יום לעבודה כי הוצרכה לעשות בדיקת דם. הרב חיים ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ח, סי' קנד, עמ' שלא.
- מכיון שהיתה אנוסה בגלל בריאותה, אין לנכות משכרה מה שקיבלו באותו יום מטפלת יקרה יותר.
364. פיסורי מורה בהריון המתרשלת בעבודתה. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ד, סי' נב, עמ' רלה-רלז.
- אין לפנות לבית דין לעבודה שדינו כערכאות, אלא יפטרה מיד ויציע לה לתובעו בדין תורה.
365. איסור חבלה בעצמו. הרב רן יחזקאל ישראלי. **רוני ושמחי**, ח"ב, חו"מ, סי' ד, 363-360.
- ניתוח ליופי מותר, וכן גיהוץ או ניתוח להסרת כתובת קעקע, ולא כהרב יוסף מוגרבי שאסר בספרו ואין למו מכשול, ח"ב, פ"ג ס"ד, עמ' קנב.
366. השורט בבשרו בצער. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"י, סי' קלט, עמ' קעח-קעט.
- הלכות שריטה וחבלה בעצמו כששורט על מי שחשב שמת ונמצא שהוא חי.
367. המתת חסד של בעלי חיים. הרב אברהם סתיו. **תחומין**, לב, 403-409.
- מותר להמית בעלי חיים חולים או מזדקנים, במיוחד כאשר נוכחותם גורמת עוגמת נפש לאדם. חובה לעשות זאת בדרך קלה ועדינה, כאשר אין זה כרוך בהוצאות מיוחדות.
368. הפלת עוברים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ג, סי' צד, עמ' רכא-רכז.

גילו הרופאים בחודש הששי שהעובר חסר אבר וקבעו בוודאות שלא ישלים את חודשי עיבורו, יש להקל לה להפילו אם יסכימו עוד שני מורי הוראה מובהקים. 369. השמדת ביציות ודילול עוברים. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ג, חו"מ, סי' יד, עמ' שו-שח.

מותר לזרוק ביציות מופרות שלא נבחרו להשתלה. כשיש ריבוי עוברים ובודאי לא יחיו כולם, יכולים להזריק לאשה לדלל כמה מהם.